

Sami Borg

Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen

**Raportti nuorten osallistumisesta
vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin**

ISBN 951-53-1141-1
Helsinki 1996

Sisällys

Esipuhe	3
1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet	4
2. Nuorten vaaliosallistuminen ja puoluesidonnaisuus 1970-luvulta nykypäivään	5
2.1. Vaaliosallistuminen	5
2.2. Puoluejäsenyys ja puoluekannan vakiintuneisuus	8
3. Nuorten nykyinen yhteiskunnallinen asema	9
3.1. Työttömyys ja tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen sekä elämään yleensä	10
3.2. Työttömyyden ja koulutustason periytyminen	12
3.3. Syrjäytymistä kuvaavien tekijöiden väliset yhteydet	15
4. Syrjäytyminen ja kiinnittyminen politiikkaan	16
4.1. Poliittinen kiinnostus ja politiikan seuraaminen	17
4.2. Ulkoinen ja sisäinen kansalaispätevyys	19
4.3. Suhtautuminen politiikan tuotoksiin	22
5. Osallistuminen ja suhtautuminen vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin	24
5.1. Äänestysosallistumisen laskua selittäviä tekijöitä	24
5.2. Nuorten suhtautuminen vaaleihin ja äänestämiseen	27
6. Nuorten äänestämättä jättäminen vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa	32
6.1. Äänestämättömyyden syyt	32
6.2. Syiden ryhmittely	34
6.3. Syrjäytyminen ja äänestämättömyys	38
7. Johtopäätökset	41
Lähteet	45
Liitetaulukot	47

Esipuhe

Lokakuun 20. päivänä vuonna 1996 pidettyjen yhdistettyjen kunnallis- ja eurovaalien odottamattomin tulos oli vaaliosallistumisen putoaminen noin 60 prosenttiin molemmissa vaaleissa. Tilastokeskuksen vaalien ennakkotilastojen mukaan kunnallisvaalien äänestysprosentti oli 61,1 ja eurovaalien 60,0 (SVT Vaalit 1996: 1 ja 2).

Vuoden 1992 kunnallisvaalien äänestysprosenttiin (70,9) verrattuna osallistumistaso laski lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Tätä voidaan perustellusti pitää vaalivilkkauden romahtamisena suomalaisissa oloissa, sillä itsenäisyyden ajan eduskunta-, kunnallis- ja presidentinvaaleissa yhtä suuri lasku peräkkäisissä samantyyppisissä vaaleissa on koettu ainoastaan vuosien 1962 ja 1968 presidentinvaalien vaalien välillä. Tällöin äänestysvilkkauden lasku 81,5 prosentista 70,2 prosenttiin merkitsi yli yhdentoista prosenttiyksikön pudotusta.

Mainituille osallistumistason muutoksille on yhteistä se, että toinen muutoslaskennan pohjana olevista vaaleista käytiin poikkeuksellisissa oloissa. Vuosien 1962 presidentinvaalien osallistumistason nosti tavanomaista korkeammaksi maata kohdannut "noottikriisi", ja kuusi vuotta myöhemmin jo pelkkä paluu presidentin valitsijamiesvaalien aikaisemmalle normaalitasolle merkitsi vaalivilkkauden romahdusta.

Vuoden 1996 kunnallisvaaleissa oli puolestaan poikkeuksellista vaalien yhdistäminen maan ensimmäisiin europarlamenttivaaleihin, joiden vaalivilkkaus on muissa Euroopan Unionin jäsenmaissa ollut perinteisesti selvästi kansallisia vaaleja matalampi.

Vaalien yhdistämisen vaikutusta vuoden 1996 kunnallisvaalien äänestystasoon ei ole kuitenkaan yksinkertaista eriyttää muista vaalien äänestysvilkkauden laskuun mahdollisesti vaikuttaneista tekijöistä. Vaalien jälkeiset Tilastokeskuksen äänestys-aluepohjaiset analyysit osoittivat muiksi mahdollisiksi selitystekijöiksi muun muassa työttömyyteen liittyvän valitsijoiden yhteiskunnallinen syrjäytymisen ja lisäksi vaalien osallistumistasoon vaikuttivat lukuisat muut tekijät, kuten tässäkin tutkimuksessa jäljempänä osoitetaan.

Nyt käsillä oleva tutkimus sai alkunsa vaalien jälkeisessä tilanteessa, jossa kannettiin aiheellista huolta nuorten vaaliosallistumisesta vuoden 1996 vaaleissa. Jo aikaisemman kotimaisen tutkimuksen nojalla valitsijoiden nuoren iän ja työttömyyden tiedettiin olevan äänestämättömyyden keskeisiä tunnuspiirteitä, ja esitiedot vuoden 1996 vaalien vaaliosallistumisesta viittasivat nuorten yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäisyn kannalta ei-toivottuun kehitykseen.

Nuorisosiain neuvottelukunnan puolesta tutkimuksen suuntalinjojen viitoitukseen osallistuivat pääsihteeri Reijo Viitanen ja päätoiminen sihteeri Hannu Tolonen. Analyysin tavoitteeksi asetettiin nuorten yhteiskunnallisen syrjäytymisen ja äänestämättömyyden välisten yhteyksien evaluointi.

Suomen Gallup Oy keräsi tutkimusta varten tekijän suunnitteleman valtakunnallisen puhelinhaastatteluaineiston 6.-11.11. 1996, johon vastasi yhteensä 504 18-30 -vuotista nuorta. Tämän primaariaineiston ohella tutkimuksessa hyödynnetään useita muita valtakunnallisia haastatteluaineistoja 1970-luvulta alkaen.

1. Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Yleisten vaalien äänestysviikkautta on tapana käyttää demokratian toimivuuden karkeana mittarina, koska vaaleissa valitsijakunta valtuuttaa edustuksellisiin toimielimiin valittavat henkilöt tekemään koko valitsijakuntaa koskevia päätöksiä. Vaalien äänestäjäkunta eli vaaleissa äänestäneiden joukko on kuitenkin lähes aina valitsijakuntaa eli äänioikeutettujen joukkoa pienempi, vaikka valittavien edustajien päätökset koskevat myös äänestämättä jättäviä valitsijoita.

Vaalien ja kansalaisten poliittisen osallistumisen tutkijoille valitsijoiden äänestämässä käynnin ja äänestämättä jättämisen syyt ovat tarjonneet niukasti yksimielisyyttä tuottaneen väittelyareenan. Vaikka vaaliosallistuminen tunnustetaan melko yleisesti valitsijoiden velvollisuudentunnon ja tapasidonnaisuuden sekä toisaalta koettujen vaikutusmahdollisuuksien funktioksi, yksityiskohtiin mentäessä näkemuserot äänestämässä käynnin ja äänestämättä jättämisen syistä ovat suuria.

Kansanvallan tilan tulkitsijoiden kesken ei myöskään vallitse yksimielisyyttä siitä, kuinka vakavasti ja suoraviivaisesti äänestysprosenttien tasoon ja niiden alenemiseen tulisi suhtautua demokratian toteutumisen näkökulmasta. Demokratian toimivuuden tiukimmin kansalaisten omaan osallistumisaktiivisuuden sitovien klassisten näkemysten mukaan parin-kolmenkymmenen prosentin suuruiset äänestämättä jättävien osuudet voivat luonnollisesti olla jo huolestuttavan suuria. Samoin muutamien prosenttiyksikköjen vaalivilkkauden lasku saatetaan tulkita kansanvallan kehityksen kannalta vaaralliseksi.

Vähemmän normatiivisesti mahdollisimman laajan kansalaisosallistumisen välttämättömyyteen suhtautuvien kantojen mukaan äänestysprosenttien pieniin muutoksiin tai kohtuulliseen vaaliurnilta jättäytyvien määrään ei puolestaan tulisi suhtautua haudanvakavasti. Näin ajattelevat voivat olla niitä, joiden mielestä normaalisti passiivisten ja politiikasta heikosti perillä olevien kansalaisten korkea vaalimobilisaatio voi olla jopa haitaksi demokratian jatkuvuudelle.

Nykyään tällaisen suhtautumistavan takaa löytyy kuitenkin useimmiten ajatus kansanvallan toteutumisesta huomattavasti vaaliosallistumista laajempaan kokonaisuutena. Tämän argumentaation mukaan pelkästään vaaliaktiivisuuden muutoksista tehtyjä johtopäätöksiä ei ole perusteltua mieltää kansanvallan tilan riittäviksi selityksiksi.

Nyt raportoitavassa tutkimuksessa mustavalkoinen suhtautuminen äänestysprosenttien tason ja laskun merkityksiin olisikin varsin epätarkoituksenmukaista, koska esityksessä pyritään vaaliosallistumista monipuolisempaan poliittisen kiinnittymisen tarkasteluun.

Kuten edellä mainittiin, tutkimuksen käynnistämisen taustana on vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaalien alhainen äänestysaktiivisuus ja kunnallisvaalien äänestysprosentin lähes kymmenen prosenttiyksikön lasku vuoden 1992 kunnallisvaaleista, mikä antaa työlle normatiivisen luonteen. Toisaalta jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa suomalaisen kansanvallan toimivuus nuorten kannalta miellettiin huomattavasti vaaliosallistumista laajemmaksi tutkimusalueeksi, ja siksi tässäkin tutkimuksessa nuorten suhdetta politiikkaan päätettiin tarkastella selvästi vaaliosallistumista laajemmasta perspektiivistä.

Tutkimuksessa ei myöskään käsitellä nuorten yhteiskunnallista syrjäytymistä vahvan normatiivisesta näkökulmasta. Käytettävät poliittisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen syrjäytyneisyyden kriteerit eivät ole kaikenkattavia, ja ne on suunniteltu palvelemaan nimenomaan nuorten vaaliosallistumisen empiiristä analyysia. Täten hyödynnettävillä syrjäytymisindikaattoreilla ei ensisijaisesti tavoitella kattavaa analyysia nykynuorten yhteiskunnallisen syrjäytymisen määrästä ja laadusta.

Nuorten yhteiskunnallista syrjäytymistä koskevat havainnot riittävät silti tilanteen pääpiirteittäiseen kuvaukseen. Tämän lisäksi tutkimuksen alkupuolen lähinnä deskriptiivisen analyysin tavoitteistoon kuuluvat eri väestöryhmiin sijoituvien nuorten vaalivilkkauden arviointi vuoden 1996 vaaleissa sekä nuorten poliittisen kiinnittymisen yleiskuvaus ja vertailu muihin ikäryhmiin.

Tämän jälkeen analyysi muuttuu selittävämmäksi siirryttäessä tarkastelemaan nuorten äänestämässä käynnin ja äänestämättömyyden syitä sekä arvioimaan niiden eroja eri valitsijaryhmissä. Tällöin tutkimus pyrkii vastaamaan erityisesti kysymykseen nuorten yhteiskunnallisen syrjäytymisen osuudesta vaalivilkkauden muutoksen ja erojen selittäjänä.

2. Nuorten vaaliosallistuminen ja puoluesidonnaisuus 1970-luvulta nykypäivään

2.1. Vaaliosallistuminen

Suomalaisnuorten suhtautumista ja osallistumista politiikkaan on tutkittu sekä lukuisissa erillistutkimuksissa että osana ikäryhmittäisiä arviointeja koko vaalien valitsijakuntaa koskevissa tutkimuksissa. Selvästi eniten nuorten poliittisen osallistumisen muodoista on tutkittu juuri vaaliosallistumista, ja etenkin Tuomo Martikaisen yksin tai yhdessä kollegojensa kanssa toteuttamien tutkimusten (Martikainen 1978; Martikainen & Yrjönen 1980; Martikainen & Yrjönen 1984; Martikainen & Yrjönen 1991; Jääsaari & Martikainen 1991; Martikainen 1993; Martikainen & Pekonen 1996) pääsanoma on ollut hyvin selkeä: nuoret käyvät äänestämässä huomattavasti harvemmin kuin äänioikeutetut keskimäärin ja nuorten äänestämättä jättämisen todennäköisyys kasvaa, mitä useampia yhteiskunnallisen huono-osaisuuden tunnusmerkkejä heidän elämäntilanteensa täyttää.

Taulukkoon 2.1 koottu vertailu kertoo myös sen, että nuorten äänestämättömyys on yleistynyt keskimäärää nopeammin 1970-luvun jälkeen. 1980- ja 1990-lukujen taitteen molemmin puolin käydyissä eduskuntavaaleissa 18-30-vuotiaiden nuorten äänestysaktiivisuus oli jo noin 13 prosenttiyksikköä kaikkien kotimaassa henkikirjoitettujen valitsijoiden vaalivilkkautta matalampi, mikä merkitsi 60 prosentin tason alitusta vuoden 1991 eduskuntavaaleissa.

Valitettavasti vuoden 1995 eduskuntavaaleista ei ole käytössä vertailukelpoista osallistumistietoa, mutta oletettavasti ikäryhmittäisten trendien kehitys kulki tuolloin samaan suuntaan tai pysyi ainakin melko ennallaan. Ja mikäli ikäryhmittäiset osallistumiserot olivat samansuuntaiset nyt käydyissä kunnallis- ja eurovaaleissa, tutkimuksen kohteena olevien korkeintaan 30-vuotiaiden nuorten äänestysprosentti saattoi painua jo alle 50 prosentin -- eli vähemmistö nuorista olisi käyttänyt molemmissa vaaleissa äänioikeuttaan.

Tälle oletukselle ei kuitenkaan ole mahdollista tarjota täysin luotettavaa empiiristä näyttöä, koska ikäryhmittäiset osallistumiserot eivät toistaiseksi kuulu vaalien virallisen tilastoinnin piiriin ja koska äänestysprosenttien selvittämiseen valitsijakyselyihin liittyy tiettyjä pulmia.

Taulukko 2.1. Kolmen ikäryhmän äänestysprosentit vuosien 1975-1991 eduskuntavaaleissa verrattuna kaikkien Suomessa henkikirjoitettujen äänioikeutettujen äänestysprosentti (%)

	1975	1979	1983	1987	1991
<i>Vaalien äänestysprosentti</i>	79,7	81,2	81,0	76,4	72,1
<i>18-30-vuotiaat</i>					
Ikäryhmän äänestysprosentti	72	75	72	63	59
Ero vaalien äänestysprosenttiin	-8	-6	-9	-13	-13
<i>31-40-vuotiaat</i>					
Ikäryhmän äänestysprosentti	84	86	82	78	76
Ero vaalien äänestysprosenttiin	+4	+5	+1	+2	+4
<i>41-65-vuotiaat</i>					
Ikäryhmän äänestysprosentti	87	88	84	84	86
Ero vaalien äänestysprosenttiin	+7	+7	+3	+8	+14

Lähteet: Borg 1996, 173. Vuosien 1975, 1979 ja 1987 osalta tiedot pohjautuvat Martikaisen ja Yrjösen esittämiin miesten ja naisten äänestysprosentteihin (1991, 25-27), joista tulokset voitiin muodostaa ikäluokkia yhdistäen sekä sukupuoli- ja ikäryhmien väestömäärää silmällä pitäen.

Näistä vuosista poiketen vuosien 1983 ja 1991 tiedot ovat peräisin haastattelututkimuksista; vuoden 1983 tiedot Suomen Gallup Oy:n puoluetutkimuksesta ja vuoden 1991 tiedot tämän tutkimuksen primaariaineistosta. Haastattelutietojen korjauksessa käytettiin apuna vuoden 1987 Suomen Gallup Oy:n puoluetutkimuksen sekä samalta vuodelta saatavissa olleita ikäryhmien oikeiden äänestysprosenttien vertailutietoja (ks. Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993, 532-533).

Koska haastattelututkimukset eivät aina ole kohdistuneet kaikkein vanhimpiin äänioikeutettuihin ja aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole käytetty tähän tarkasteluun sopivia luokkarakoja, yli 65-vuotiaiden osalta ei voida esittää vertailukelpoisia tuloksia.

Ensimmäinen kahdesta tärkeimmästä pulmasta koskee sitä, että samoin kuin kaikkeen yhteiskunnalliseen osallistumiseen myös kyselyhaastatteluihin valikoituu jonkin verran keskimäärää aktiivisempi kansalaisaines. Tästä syystä kyselyihin valikoituneiden vastaajien äänestysprosentti on todellisuudessa aina jonkin verran vaalien äänestysprosenttia korkeampi.

Ongelmallista on myös se, että vaaliosallistumiseen liittyvän velvollisuusnormin vuoksi osa vaaleissa tosiasiaa äänestämättä jättäneistä väittää haastatte- luissa äänestäneensä vaaleissa. Ilmiö kansainvälisesti tunnettu ja Suomessakin tämä ns. 'overreporting' on havaittu yleiseksi. Haastatteluvastausten ja virallisten osallistumistietojen vertailut ovat osoittaneet jopa joka kolmannen äänestämättä jättäneen salaavan äänestämättömyytensä sitä tiedusteltaessa. Siten äänestämät- tömyyden salaamisen on arvioitu aiheuttaneen jopa puolet siitä erosta, joka yleensä havaitaan vaalien virallisen äänestysprosentin ja haastatteluaineistoista laske- tun vaalivilkkauden välillä. Vuoden 1991 eduskuntavaaleista kerätyssä aineistos- sa tämä ero oli noin 15 prosenttiyksikköä. (ks. Pesonen & Sänkiahö & Borg 1993, 528-531)

Edellä mainitun valossa nyt toteutettavaa tutkimusta varten kerätystä ai- neistosta lasketut 18-30-vuotiaiden äänestysprosentit kunnallis- ja eurovaaleissa eivät ole yllättäviä, vaikkakin ne ovat valitettavan epätarkkoja. Kun nuorilta tie- dusteltiin kunnallis- ja eurovaaleissa äänestämässä käyntiä, vain 29 prosenttia il- moitti jättäneensä äänestämättä molemmissa. Joka kolmas vastaaja (66 %) ilmoit- ti puolestaan osallistuneensa molempiin vaaleihin, kolme prosenttia oli äänestänyt vain kunnallisvaaleissa ja yksi prosentti ainoastaan eurovaaleissa. Lisäksi muuta- ma aineiston vastaaja (1 %) ei halunnut vastata kysymykseen.

Tutkimuksen primaariaineiston nojalla 50 prosentin alitusta ei täten olisi tapahtunut nuorten vaalivilkkaudessa edes viidentoista prosenttiyksikön "tasokor- jauksen" jälkeen, joka voidaan aikaisemman tutkimuksen nojalla ajatella oikeute- tuksi (vrt. *ibid.*). Varsin lähelle näin menetellen kuitenkin päästään, sillä korjauk- sen jälkeen nuorten äänestysprosentiksi kunnallisvaaleissa muodostuisi 54 ja eu- rovaaleissa 52 prosenttia. Nämäkin luvut ovat silti siis todennäköisesti hieman to- dellisuutta korkeampia, mikäli edellä esitetty oletus ikäryhmittäisten osallistu- miserojen vakaudesta piti paikkansa nyt käydyissä vaaleissa.

2.2. Puoluejäsenyys ja puoluekannan vakiintuneisuus

Kyselyihin vastaamaan suostuvien henkilöiden valikoitumisen vuoksi myös surveyaineistojen tiedot valitsijoiden kiinnittymisestä poliittisiin puolueisiin yliarvioivat jonkin verran todellista puoluejäsenten osuutta valitsijakunnassa. Tätä seikkaa on tosin hankala kontrolloida, koska myöskään puolueiden itsensä ilmoittamiin virallisiin jäsenmääriin ei aina ole ollut syytä luottaa (vrt. Rantala 1982 ja Sundberg 1989).

Taulukkoon 2.2 kirjatut haastatteluaineistoihin perustuvat tiedot osoittanevat joka tapauksessa suhteellisen luotettavasti nuorten ja koko väestön välisen eron puolueisiin kuulumisessa, samoin kuin erot eri vuosikymmenillä syntyneiden valitsijoiden puolueisiin kuulumisen yleisyydessä.

Nuorten ja koko väestön vertailut kertovat puoluejäsenten osuuksien pudonneen nuorten joukossa huomattavan nopeasti 1970-luvulta 1990-luvulle siirryttäessä. 1970-luvullakin korkeintaan noin joka kymmenes alle 30-vuotias ääni-oikeutettu kuului jäsenenä johonkin puolueeseen, mutta 1990-luvulle tultaessa samanikäisistä korkeintaan enää viisi prosenttia on jonkin puolueen jäsen. Huomattakoon lisäksi, että absoluuttisin luvuin mitattuna muutos on vielä jyrkempi, koska 1970-luvun nuorista suuri osa kuuluu suuriin ikäluokkiin.

Taulukko 2.2. Puoluejäsenten osuus kaikista valitsijoista, 18-29- vuotiaista valitsijoista sekä viiden ikäkohortin valitsijoista 1970-, -80- ja -90-luvuilla kerätyissä puolue-, ajankohtais- ja vaalitutkimusaineistoissa ^a (%)

	70-luku	80-luku	90-luku
Kaikki valitsijat	16	15	13
18-29-vuotiaat	11	9	5
Nuorten ja kaikkien valitsijoiden ero (pros.yks.)	-5	-6	-8
1920-luvulla tai aikaisemmin syntyneet	19	20	16
1930-luvulla syntyneet	20	20	19
1940-luvulla syntyneet	14	15	16
1950-luvulla syntyneet	11	11	12
1960- ja -70-luvuilla syntyneet	11	8	6
(painotettu n / kaikki valitsijat)	(7679)	(9856)	(4001)

a Tutkimusaineistot on eritelty tarkemmin liitetaulukossa 1.

Taulukon 2.2 ikäkohorteittainen tarkastelu täsmentää puolueosallistumisen kannalta kriittisimmiksi ikäluokiksi erityisesti 1960-luvulla tai sen jälkeen syntyneet ikäpolvet, sillä vain niissä puoluejäsenyyden vetovoima on laskenut selvästi 70-luvulta 90-luvulle tultaessa. Myös 50-luvulla ja 40-luvulla syntyneistä valitsijoista harvemmat kuuluvat jäseninä puolueisiin kuin tätä vanhemmissa sukupolvissa,

mikä viestii puolueiden jäsenhankinnan kulta-ajan ajoittumisesta 50- ja 60-luvuille (vrt. Rantala 1982). Silloin ennen sotia syntyneet ikäluokat elivät nuoruuttaan tai varhaista keski-ikänsä.

Objektiivisen puoluejäsenyyden ohella valitsijoiden puoluekiinnittyneisyyden voimakkuutta voidaan tarkastella heidän subjektiivisen puoluekiinnittymisensä perusteella. Koska tämän kysymyksen tekninen esittämistapa on vaihdellut suomalaisissa äänestyskyselyissä huomattavasti, nyt puututaan ainoastaan syksyn 1996 tilanteeseen nuorten ja koko valitsijakunnan osalta.

Yleisradion radiouutisten Taloustutkimus Oy:llä vaalipäivän iltana teettämässä valtakunnallisessa puhelinkyselyssä noin tuhannelta vaalien valitsijalta kysyttiin puoluekannan vakiintuneisuutta seuraavasti: "Jos ei ajatella erityisesti vaaleissa äänestämistä, niin katsotteko ylipäättään kannattavanne tällä hetkellä jotakin poliittista puoluetta?" Kaikista vastaajista 42 prosenttia vastasi kysymykseen myöntävästi, kun vastaava osuus oli 18-30-vuotiaiden vastaajien joukossa yli kymmenen prosenttiyksikköä pienempi (29 %).

Kysymykseen valitusta sanamuodosta huolimatta äänestämässä käynnin läheisyys lienee kuitenkin vaikuttanut kysymykseen annettuihin vastauksiin jonkin verran, sillä varsinkin eurovaaleissa monet luultavasti äänestivät vakiintuneen puoluekantansa vastaisesti. Tähän viittaa se, että nyt raportoitavan tutkimuksen omassa kyselyaineistossa täsmälleen sama kysymys osoitti jonkin verran useamman nuoren omaavan vakiintuneen puoluekannan. Tämäkään osuus (38 %) ei kuitenkaan ole suuri, sillä senkin perusteella kaksi kolmesta nuoresta on nykyään vailla vakiintunutta puoluekantaa.

3. Nuorten nykyinen yhteiskunnallinen asema

Nuorten alenevien äänestysprosenttien ja laskevan puolueosallistumisinnon dokumentoinnin jälkeen on paikallaan pohjustaa nuorten yhteiskunnallisen aseman ja poliittisen osallistumisen välistä suhdetta arvioivaa analyysia. Tätä varten seuraavassa esitellään tietoja nuorten nykyisestä yhteiskunnallisesta asemasta sekä siitä, millaiseksi nuoret itse mieltävät oman elämäntilanteensa. Tämän jälkeen vastaavia tietoja käytetään nuorten yhteiskunnallisen syrjäytymisen kriteereinä heidän poliittisten asenteidensa analyysissa.

Empiirisessä tutkimuksessa yhteiskunnallinen syrjäytyminen voidaan määritellä analyttiseksi käsitteeksi sitomalla se siihen liittyviin operationalisointeihin. Tätä menettelyä noudattaen syrjäytyminen ymmärretään nyt kulloinkin käytettävän empiirisen kriteerin mukaiseksi, eivätkä tulokset näin ollen kerro syrjäytymisestä tai sen yhteyksistä selitettäviin ilmiöihin sen enempää tai vähempää kuin mihin käytetyt operationalisoinnit yltävät.

Itsestään selvää on, että syrjäytyminen sinänsä on sateenvarjokäsite, ja että sillä tarkoitetaan paljon muutakin kuin mihin se tässä tutkimuksessa liitetään. Kaiken kaikkiaan käytettävillä syrjäytymisindikaattoreilla ei -- kuten ei luultavasti

nyt käytettävillä tutkimusmenetelmilläkään -- kyetä arvioimaan kaikkein pisimmälle edennyttä nuorten yhteiskunnallista syrjäytymistä.

Marginaalissa elävien nuorten politiikkasuhteen osalta riittäköön nyt viittaus tuoreeseen kotimaiseen tutkimuskirjallisuuteen (Kuure 1996). Seuraavassa sivuutetaan niin ikään syrjäytymisen käsitelmäärittelystä käyty keskustelu (ks. esim. Ulvinen & Siljander 1995) eikä kyselytekniikkojen käytön ongelmia nuorten syrjäytymistutkimuksessa pohdita myöskään seikkaperäisesti (ks. tarkemmin esim. Puuronen 1992)

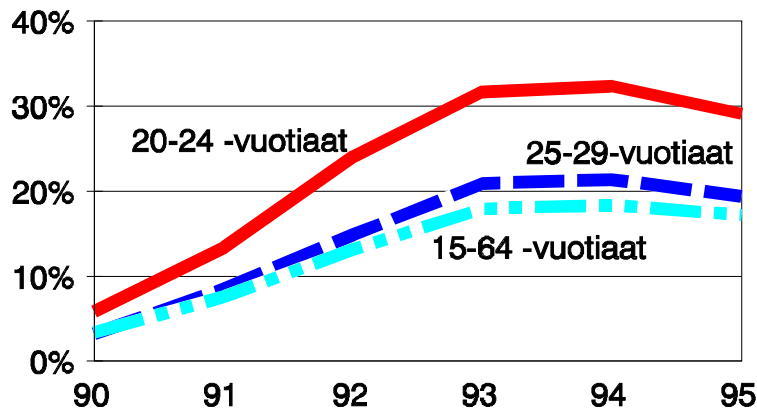
3.1. Työttömyys ja tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen sekä elämään yleensä

Työttömyys lienee merkittävin ja eniten käytetty yhteiskunnallisen syrjäytymisen osoitin. Sen vaikutukset yksilön elämäntilanteeseen ovat hyvin monitahoiset ja sitä voidaankin perustellusti pitää varsin konkreettisenä ja kattavana syrjäytymisen osoittimena.

Työttömyyttä kuten muitakaan jäljempänä esiteltäviä nuorten yhteiskunnallisen aseman määrittäjiä ei voida silti pitää syrjäytymisen välttämättömänä eikä myöskään sen riittävänä ehtona. Pitkään jatkuessaan työttömyys toki johtaa varsin todennäköisesti myös yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen, kuten esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien hyvin alhaisesta äänestysosallistumistasosta tehdyt luotettavat havainnot osoittavat (Martikainen 1988).

1990-luvun alkupuolisko oli tunnetusti hyvin murheellinen nuorten työllisyystilanteen kannalta (kuvio 3.1). Vuonna 1991 sekä 20-24- että 25-29-vuotiaiden työttömyysaste kohosi reilusti yli kaksinkertaiseksi vuoteen 1990 verrattuna, ja vielä vuonna 1992 kasvu oli lähes kaksinkertaista edelliseen vuoteen nähden mainituissa ikäryhmissä. Huipputasolleen, eli 20-24-vuotiaiden joukossa lähes kolmannekseen (32,4 %) ja seuraavassa viisivuotisikäluokassa yli neljännekseen (21,4%), työttömyysaste nousi vasta vuonna 1994, jonka jälkeen 20-29-vuotiaiden työllisyystilanne on helpottunut jonkin verran vuodesta 1995 lukien.

Tämän tutkimuksen haastatteluaineistossa nuorten elämäntilanteeseen liittyvää työttömyyttä lähestyttiin kysymyksellä, jossa kartoitettiin työttömyyden kokemista omassa perheessä viimeisten kahden vuoden aikana. Useampi kuin joka viides vastaaja (22 %) oli itse ollut työttömänä yli kolmen kuukauden yhtäjaksoisen ajan viimeisten kahden vuoden aikana, ja tämän lisäksi lähes joka kolmannen nuoren (29 %) joku perheenjäsen oli vastaavana aikana ollut ainakin kolme kuukautta yhtäjaksoisesti työttömänä. Täten vain noin joka toinen nuori (53 %) oli säästynyt omilta tai jonkun perheenjäsenen työttömyyskokemuksilta viimeisten kahden vuoden aikana.

Kuvio 3.1.

Työttömyysaste vuosina 1990-1995 kahdessa nuorten ikäryhmässä ja 15-64 -vuotiaiden joukossa (%)

(Lähde: Työmarkkinat 1996:9, SVT Työvoimatilasto, s.78. Helsinki: Tilastokeskus)

Nuoret ovat keskimäärää useammin ansiosidonnaisen työttömyyskorvauksen ulkopuolella, ja siksi suhteellisen lyhyilläkin työttömyysjaksoilla voi helposti olla heidän toimeentuloaan merkittävästi heikentävä vaikutus. Taloudellista tilannetta on kuitenkin vaikea mitata yksinkertaisilla objektiivisilla mittareilla, koska mielekkäiden tulosten pitäisi kertoa jotakin vertailukelpoista peruselinkustannusten jälkeen käytettävissä olevista tuloista.

Osin tästä syystä tutkimuksessa päädyttiin mittamaan nuorten taloudellista tilannetta puhtaasti subjektiivisella mittarilla, jossa vastaajia pyydettiin kertomaan kouluarvosana-asteikolla neljästä kymmeneen tyytyväisyytensä omaan taloudelliseen tilanteeseen. Samantyyppinen kysymys esitettiin myös elämää kaiken kaikkiaan koskien, ja taulukossa 3.1 näistä kysymyksistä saatuja tuloksia tarkastellaan nuorten työttömyyskokemusten mukaan.

Kaikkien 18-30-vuotiaiden nuorten keskiarvosta päätellen nuoret ovat elämänsä yleensä varsin tyytyväisiä huolimatta keskimäärin korkeintaan tyydyttävästä taloudellisesta tilanteestaan. On kuitenkin muistettava, että tällaisessa hieman arkaluonteisessa arvioinnissa vastauksia annettaneen mieluummin hieman asiatioja kaunistellen, ja että kyselyt eivät koskaan tavoita täysin edustavasti väestön syrjäytyneintä osaa.

Omaan taloudelliseen tilanteeseen suhtautuivat odotetusti myönteisimmin ne nuoret, jotka eivät olleet itse ja joiden perheenjäsenetkään eivät olleet joutuneet työttömiksi parin viime vuoden aikana. Itse ainakin kolmen kuukauden työttömyysjakson lähiaikoina kokeneet nuoret sen sijaan arvioivat oman taloudellisen tilanteensa välttäväksi (arvosana 6,6), ja tyytymättömyys oli johdonmukaisesti sitä voimakkaampaa, mitä pidemmästä työttömyysjaksosta oli kysymys.

Taulukko 3.1. Tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen ja elämään kaiken kaikkiaan nuoren ja hänen perheensä viimeaikaisen työllisyystilanteen mukaan (keskiarvo)

	<i>Onko itse tai onko joku perheenjäsenistä ollut työttömänä yli 3 kk viim. 2 v. aikana?</i>			<i>Ollut itse työttömänä viim. kahden vuoden aikana</i>			<i>Kaikki 18-30-v.</i>
	<i>Ei työttö- myyttä</i>	<i>Joku per- heenjäs.</i>	<i>On itse ollut</i>	<i>Alle 1/2 v.</i>	<i>1/2-1 v.</i>	<i>Yli 1 v.</i>	
Tyytyväisyys omaan talou- delliseen tilanteeseen (4-10)	7.4	7.0	6.6	6.7	6.6	6.2	7.1
Tyytyväisyys elämään kaiken kaikkiaan (4-10)	8.5	8.4	8.1	8.4	8.2	7.6	8.4
(n)	(269)	(123)	(108)	(38)	(48)	(22)	(500)

Tyytyväisyys elämään kaiken kaikkiaan osoittautui nuorten kohdalla hieman vähemmän mielipide-eroja aiheuttavaksi aiheeksi, joskin pienetkin erot olivat työttömyyden kokemisen ja sen keston suhteen loogisia. Aineiston perusteella voidaan yleistäen sanoa, että alle vuoden mittaiset työttömyysjaksot eivät pääsääntöisesti vielä heikennä nuorten tyytyväisyyttä heidän omaan elämäntilanteeseensa, mutta tätä pitkäaikaisempi työttömyys aiheuttaa yleensä jo syrjäytymistä. Tässä aineistossa yli vuoden työttömänä olleet nuoret eivät, arvosanakeskiarvoin mitattuna, olleet kiinni "hyvässä" elämässä, kun sen sijaan omilta ja lähiperhepiirin työttömyyskokemuksilta välttyneet nuoret olivat useimmiten huomattavasti tyytyväisempiä omaan elämäänsä.

3.2. Työttömyyden ja koulutustason periytyminen

Vaikka nuorten työttömyys on varsinkin viime vuosina johtunut entistä vähemmän ammatillisen koulutuksen puutteesta, nuorten syrjäytyneisyyden yleiskuvauksen lopuksi on syytä tarkastella nuorten työttömyyden ja ammatillisen koulutuksen välisiä yhteyksiä. Myös työttömyyden ja koulutuksen sosiaalinen periytyminen ovat osa syrjäytymisen kokonaisuongelmaa, mutta siihen ei ole mahdollista puuttua nyt kuin viittauksenomaisesti (nuorten työttömyyden ja koulutuksen yhteyksistä ks. esim. Silvennoinen 1993 ja Santamäki-Vuori & Sauramo 1993).

Taulukko 3.2. osoittaa aluksi nuorten oman ammatillisen koulutuksen yhteyksiä työttömyyteen. Kolmannes kyselyn vastaajista on opiskelijoita, joista vain harvat olivat olleet itse työttöminä kysymyksen osoittamalla tavalla. Selvästi useimmin työttömyyteen liittyvän syrjäytymisen tunnusmerkit olivat sen sijaan luettavissa vain lyhyen ammatillisen koulutuksen omaavien nuorten tuloksista, sillä

yli kahta kolmannesta heistä työttömyys oli kohdannut joko henkilökohtaisesti tai muun perheenjäsenen välityksellä.

Taulukko 3.2. Työttömyys 18-30-vuotiaiden nuorten perheissä nuorten oman ammatillisen koulutuksen mukaan (%)

	<i>Vastaajan oma ammatillinen koulutus</i>						Kaikki
	Opiskelee tällä hetkellä	Ei varsinaista ammatill. koulutusta	Ammattikurssi tai muu lyhyt ammatill. koulutus	Koulutasoinen koulutus, esim. ammattikoulu	Opistotasoinen	Yliopisto tai korkeakoulu	
<i>Onko joku perheessä ollut työttömänä väh. 3 kk yhtäjaksoisen ajan viimeisen kahden vuoden aikana?</i>							
On itse ollut	7	27	43	35	30	15	22
Muu perh.jäsen on ollut	31	26	29	24	18	10	24
Ei	61	47	29	41	51	76	53
(n)	(174)	(62)	(14)	(109)	(103)	(41)	(503)

Tähän koulutusryhmään kuuluvien nuorten määrä on kuitenkin hyvin pieni, mistä syystä merkittävämpänä omaan koulutukseen liittyvänä syrjäytymisilmiönä on pidettävä koulu- ja myös opistotasoinen koulutuksen saaneiden nuorten suhteellisen korkeita omia työttömyyslukuja (35 % ja 30 %). Akateemisen tutkinnon suorittaneista ja korkeintaan 30-vuotiaista nuorista sen sijaan vain joka kuudes (15 %) oli ollut itse työttömänä vähintään kolmen kuukauden yhtäjaksoisen ajan viimeisten kahden vuoden aikana.

Taulukko 3.3.18-30-vuotiaiden nuorten ammatillinen koulutus molempien vanhempien ammattikoulutusta kuvaavan yhdistetyn luokituksen mukaan ^a (%)

	<i>Vanhempien ammatillinen koulutus (2-10)</i>			Kaikki
	Alakvartiili	Keski-	Ylä-	

	(2-4)	kvartiilit (5-7)	kvartiili (8-10)	
<i>Nuoren ammatillinen koulutus</i>				
Opiskelee tällä hetkellä	23	33	53	35
Ei varsinaista ammatillista koulutusta	9	15	12	12
Ammattikurssi tai muu lyhyt amm.koulutus	2	4	1	3
Koulutasoinen koulutus, ammattikoulu tms.	35	22	4	22
Opistotasoinen koulutus	26	19	15	20
Yliopisto- tai korkeakoulututkinto	5	6	16	8
(n)	(154)	(237)	(113)	(504)

*a Molempien vanhempien ammatillista koulutusta tiedusteltiin samoin vaihtoehdoin kuin nuorten omaan ammatillista koulutusta sillä erolla, että "opiskelee tällä hetkellä" vaihtoehtoa ei ollut käytettävissä. Mikäli tieto vanhemman koulutuksesta puuttui tai nuorella ei ollut isää tai äitiä, puuttuva tieto korvattiin koulutusasteikon keskimmaisella pistearvolla (3). Summa-
muuttujassa isän ja äidin koulutuksen "ei ammatillista koulutusta" -vaihtoehdot saivat pistearvon yksi ja tästä eteenpäin pisteytystä lisättiin yhdellä siten, että akateeminen koulutus pisteytettiin viitoseksi. Täten vanhempien koulutusta kuvaavan yhdistetyn luokituksen minimiarvoksi tuli kaksi ja maksimiksi kymmenen.*

Taulukon 3.3. sisältämä nuorten ja heidän vanhempiensa ammatillisen koulutuksen tarkastelu kertoo puolestaan vanhempien ammatillisen koulutustason siirtyvän yhä suhteellisen usein seuraavalle sukupolvelle. Molempien vanhempien ammatillisen koulutuksen tasoa osoittavien tietojen mukaan vanhempien koulutustason alakvartiiliin kuuluvien vanhempien lapset jatkavat opintojaan vain harvoin akateemiselle tasolle (5 %), kun taas yhteisen koulutustason yläkvartiiliin kuuluvien vanhempien lapset hankkivat itselleen vain erittäin harvoin lyhyen tai koulutasoisen ammatillisen koulutuksen (1 % + 4 %). Vanhempien koulutustason vaikutus näkyy selvästi myös vastaushetkellä opiskelijoina olevien osuuksissa; vain joka neljäs vanhempien koulutusluokituksen alakvartiiliin sijoittuvista vastaajista kuului opiskelijoihin, kun puolestaan yläkvartiilissa heitä oli niukka enemmistö.

Nuoren ja hänen vanhempiensa ammatillisen koulutuksen väliset riippuvuudet nousivat esiin myös Pearsonin tulomomenttikorrelaatioin toteutetussa analyysissä, kun huomion kohteeksi otettiin pelkästään 25-30-vuotiaat nuoret, joilla koulutus on pääsääntöisesti jo saatettu loppuun. Nuoren oman koulutustason riippuvuus isän koulutustasoon havaittiin vahvemaksi ($r=.25$) kuin äidin koulutustasoon ($r=.13$), ja korrelaatio vanhempien koulutustason yhdistävään muuttujaan oli sekin tilastollisesti merkitsevä ($r=.22$) kaksisuuntaisessa testauksessa. Huomattavin positiivinen yhteys havaittiin kuitenkin isän ja äidin koulutustasojen välillä ($r=.49$), mikä on tietenkin tärkeä havainto pyrittäessä ymmärtämään koulutustason suhteellisen yleistä periytymistä sukupolvelta toiselle.

3.3. Syrjäytymistä kuvaavien tekijöiden väliset yhteydet

Nuorten yhteiskunnallista asemaa ja henkilökohtaista tilannetta koskevat määrittelyt eivät kuitenkaan ole aina niin voimakkaassa riippuvuussuhteessa keskenään kuin on asian laita esimerkiksi varttuneimpien nuorten ja heidän vanhempiansa koulutuksen kohdalla. Taulukon 3.4 mukaan tätä riippuvuussuhdetta ei esiinny nuoremmissa 18-24-vuotiaiden, mikä tosin selittyy osaltaan analyysia hankaloittavalla suurella vielä opiskelevien nuorten määrällä. Muiden muuttujien kohdalla tuloksilla ei ole tällaisia teknisiä rasitteita, ja niiden mukaiset havainnot ovatkin kauttaaltaan melko johdonmukaisia.

Syrjäytymisindikaattoreiden voimakkaimmilla keskinäisillä riippuvuuksilla on yleisessä keskustelussa usein esiintyvää argumentaatiota tukeva linja. Nuorten työttömyydellä on selvä taloudellista toimeentuloa heikentävä vaikutus ja tämä heijastuu myös nuorten tyytymättömyytenä omaan elämään. Oma kouluttautuminen ehkäisee työttömäksi joutumista, ja tämän lisäksi keskimäärää korkeammin koulutettujen vanhempien lapset onnistuvat välttämään työttömyyden matalammin koulutettujen vanhempien lapsia useammin.

Työttömyyden yleisyyttä nuorten asuinalueella kartoitettiin kysymällä nuorilta itseltään, kuinka yleistä työttömyys on omalla asuinalueella omien tietojen mukaan. "Ei lainkaan yleistä" -vastauksesta "erittäin yleistä" -vaihtoehtoon rakentuvan kontekstuaalitiedon yhteydet muihin tekijöihin osoittautuivat nuorten omaa työttömyyttä kuvaavan muuttujan kaltaisiksi, joskin hieman heikommiksi. Esimerkiksi omaan elämään tyytyväisyyteen asuinalueen keskimäärää suuremmaksi arvioidulla työttömyydellä ei enää ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, vaikka yhteys olikin negatiivinen molemmissa ikäryhmissä.

Vahvimmin nuorten tyytyväisyyttä omaan elämään näyttääkin analyysin sisältämistä tekijöistä selittävän tyytyväisyys omaan taloudelliseen tilanteeseen. Sen kohentamiseksi nuorten työttömyysaste olisi saatava selvästi alemmaksi.

Taulukko 3.4. Kuuden nuorten yhteiskunnallista asemaa tai henkilökohtaista tilannetta kuvaavan tekijän väliset parittaiset tilastolliset riippuvuudet (r)^a

	Työttömyys ja sen kesto (1-5)	Työttömyy- den yleisyys asuinalueella (1-5)	Tyytyväisyys omaa talou- dell. tilant. (4-10)	Tyytyväi- syys elämään kaiken kaikk. (4-10)	Oma amma- tillinen kou- lutus (1-5)
Työttömyys asuinalueella (1-5)					
18-24-vuotiaat		.19			
25-30-vuotiaat		.19			

18-30-vuotiaat		.19				
Tyytyväisyys tal. tilanteeseen (4-10)						
18-24-vuotiaat	-.26		-.07			
25-30-vuotiaat	-.28		-.13			
18-30-vuotiaat	-.28		-.10			
Tyytyväisyys elämään (4-10)						
18-24-vuotiaat	-.09		-.04		.27	
25-30-vuotiaat	-.22		-.04		.28	
18-30-vuotiaat	-.16		-.04		.28	
Oma amm. koulutus (1-5)						
18-24-vuotiaat	.00		-.05		.06	.03
25-30-vuotiaat	-.16		-.02		.15	.16
18-30-vuotiaat	-.07		.00		.10	.11
Vanhempien amm. koulutus (2-10)						
18-24-vuotiaat	-.19		-.11		.13	-.00
25-30-vuotiaat	-.08		-.07		.08	.09
18-30-vuotiaat	-.14		-.10		.11	.04

a Kursivoidut kertoimet ovat tilastollisesti merkitseviä viiden prosentin riskitasolla (kaksisuuntainen testaus)

4. Syrjäytyminen ja kiinnittyminen politiikkaan

Millä tavoin nuorten yhteiskunnallista asemaa kuvaavat kriteerit liittyvät nuorten poliittisiin asenteisiin ja poliittiseen osallistumiseen? Tätä seikkaa selvitetään seuraavassa tarkastelemalla ensin nuorten yleisiä poliittisia asenteita erilaisten syrjäytymiseen liittyvien taustatietojen mukaan. Sen jälkeen esitellään syrjäytymisindikaattoreiden yhteyksiä vaaleja ja äänestysosallistumista koskeviin mielipiteisiin.

4.1. Poliittinen kiinnostus ja politiikan seuraaminen

Aikaisemmissa tutkimuksissa alle 30-vuotiaiden nuorten subjektiivinen poliittinen kiinnostus on havaittu jonkin verran aikuisväestön keskimäärää vähäisemmäksi (ks. Borg 1996, 189). Yksinkertaiseen "kuinka paljon politiikka Teitä kiinnostaa" -kysymykseen "hyvin paljon" tai "jonkin verran" vastanneiden osuudet olivat vielä 1980-luvulla hieman yli 50 prosentin tason koko valitsijakunnassa ja kuluvan vuosikymmenen alussa, mutta alle 30-vuotiaiden nuorten joukossa politiikasta vähintään "jonkin verran" kiinnostuneita on perinteisesti ollut vähemmän; kiinnostuneiden osuus putosi noin 40 prosenttiin jo vuosina 1990 ja 1991 tehdyissä haastattelututkimuksissa (ks. *ibid.*).

Taulukko 4.1 kertoo 18-30-vuotiaiden poliittisen kiinnostuksen pysyneen melko ennallaan vuodesta 1991 vuoteen 1996. Vaikka nuorten yleinen kiinnostus politiikkaa kohtaan on saattanut jopa hieman kasvaa kuluvalle vuosikymmenellä (40% --> 44%), enemmistö nuorista on joka tapauksessa nykyäänkin joko vain "vähän" tai "ei ollenkaan" politiikasta kiinnostuneita.

Nuorten syrjäytymistä kuvaavat tekijät eivät näytä välittömästi laskevan poliittista kiinnostusta, kun asiaa tarkastellaan vain yksittäisten kriteerien eli vähintään puolen vuoden työttömyyden kokemisella viimeisten kahden vuoden aikana, oman taloudellisen tilanteen pitämisenä (arvosanat 4-6) tai vanhempien yhdistetyn koulutustason sijoittumisella asteikon likimääräiseen alakvartiiliin. Sen sijaan "syrjäytyneet" -sarakkeen osoittamissa tilanteissa, joissa nuoren tilanne ja tausta täyttää vähintään kaksi mainituista kolmesta kriteeristä kiinnostus on selvästi keskimäärää matalampaa (29 %).

Taulukon 4.1 tulokset kertovat myös sen, kuinka aktiivisesti tarkasteltaviin ryhmiin kuuluvat nuoret seuraavat tiedotusvälineiden ajankohtaistarjontaa. Taulukon kahdesta oikeanpuolimaisesta sarakkeesta selviää, että nuoret seuraavat sähköisten viestinten uutistarjontaa suurin piirtein saman verran kuin aikuisväestö keskimäärin. Selvästi aikuisväestöä vähemmän nuoret seuraavat kuitenkin näiden viestinten ajankohtaisohjelmia, mutta niitäkin kertoo seuraavansa ainakin kolmena päivänä viikossa noin joka toinen nuori.

Taulukko 4.1. Nuorten poliittinen kiinnostus, tiedotusvälineiden uutistoiminnan ja politiikkaa koskevien asioiden seuraaminen ja aktiivisuus politiikasta keskusteluun vuosina 1991 ja 1996 sekä vuonna 1996 yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden mukaan (%)

<i>Kriteeri 1</i>	<i>Kriteeri 2</i>	<i>Kriteeri 3</i>				
Yli puolen vuoden työttömyyden kokeneet (viim. 2 v.)	Taloudelliseen tilanteeseen tyytymätt.	Vanhempien koulutus / ala-kvartiili	"Syrjäytyneet" (Väh. reistä 1-3)	Kaikki 18-30 v. nuoret 1996	Kaikki 18-30 v. nuoret 1991	Kaikki 18-75 v. valitsijat 1991

Politiikasta "hyvin" tai "jonkin verran" kiinnostuneita	37	41	38	29	44	40	49
Seuraa väh. 3 pnä viikossa YLEn tai paik.rad. uutisia	77	66	67	67	69	79	84
Seuraa väh. 3 pnä viikossa televisiouutisia	85	88	85	87	87	88	92
Seuraa väh. 3 pnä viikossa TV:n/radion ajankoht.ohj.	34	49	42	37	45	51	69
Seuraa väh. 3 pnä viikossa Suomen politiikkaa kosk. uutisia sanomalehdistä	31	41	36	24	43	.	.
Keskustelee politiikasta vaalien välisenä aikana (-96) / keskustelee politiikasta (-91) päivittäin tai usein	20	21	12	16	20	31	33
(n)	(71)	(136)	(154)	(75)	(504)	(376)	(1471)

Lähteet: Vuoden 1991 osalta tiedot on saatu vuoden 1991 eduskuntavaalien vaalitutkimusaineistosta (ks. Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993)

Huomautettakoon, että vuosien 1991 ja 1996 tiedot eivät kaikin osin ole täysin vertailukelpoisia hieman erilaisten kysymyksenasettelujen vuoksi. Siksi pieniä muutoksia tiedotusvälineiden seurannassa näiden vuosien välillä ei voida tulkita todellisiksi muutoksiksi. Osuuksien pieniä eroja ei muutoinkaan pidä tulkita liian pikkutarkasti prosenttilukuihin sisältyvien tilastollisten epävarmuustekijöiden vuoksi.

Nuorten syrjäytymisen tunnusmerkit eivät aiheuta sanottavaa vaihtelua sähköisten viestinten uutisten seuraamisessa. Myös eri tavalla mahdollisen syrjäytymisen piirteitä täyttävistä nuorista ainakin kaksi kolmesta seuraa televisio- ja radiouutisia vähintään kolmena päivänä viikossa. Pitkäaikaistyöttömyydellä saattaa kuitenkin olla yhteyttä ajankohtaisohjelmien ja kotimaan politiikkaa koskevien sanomalehti uutisten seurantaan, koska selvästi harvemmat yli puolen vuoden työttömyyden lähiaikoina kokeneista nuorista seurasivat politiikkaa tällä tavoin (34% ja 31%) verrattuna kaikkia nuoria koskeviin lukuihin (45% ja 43%). Lisäksi vanhempien yhdistetyn koulutustaustan sijoittuminen alimpaan neljännekseen näyttää vaikuttavan jonkin verran heikentävästi sanomalehtien politiikkaa koskevien uutisten lukemisaktiivisuuteen.

Taulukon 4.1 viimeisen prosenttilukurivin tiedot kertovat puolestaan sen, kuinka usein nuoret sanoivat vuoden 1996 marraskuussa keskustelewansa politiikasta "jos ei ajatella vaalien läheisiä aikoja". Tuloksia verrataan vuoden 1991 tammikuussa kysytyyn vastaavaan kysymykseen saatuihin vastauksiin.

Koska vuoden 1991 tiedot on kerätty eri aikaan suhteessa vaaleihin -- -91 tiedot ennen vaaleja ja -96 jälkeen vaalien -- näiden tulosten keskinäinen vertailu ei ole aivan luotettavalla pohjalla. Vuosikymmenen alun tulokset osoittavat joka tapauksessa nuorten keskustelevan yhtä harvoin politiikasta kuin muukin väestö: vain kolmannes keskustelee siitä "päivittäin" tai "usein".

Vuotta 1996 koskevat tulokset osoittavat joka viidennen nuoren keskustelevan politiikasta suhteellisen aktiivisesti. Kiintoisaa tuloksissa on se, että työttöminä olleiden nuorten keskusteluaktiivisuus ei ole sen vähäisempää kuin nuorten keskusteluinnostus keskimäärin. Syrjäytymiskriteereistä eniten puhumisaktiivisuus näyttää liittyvän vanhempien koulutustaustaan, sillä selvästi keskimäärää matalammin koulutettujen vanhempien lasten joukossa politiikasta keskustelu on lähes puolta harvinaisempaa (12 %) kuin kaikkien nuorten keskuudessa.

4.2. Ulkoinen ja sisäinen kansalaispätevyys

Yleisen poliittisen kiinnostuksen, politiikan seuraamisen ja siitä puhumisen ohella nuorten politiikkaan kiinnittymisen kannalta on olennaista se, kuinka he katsovat ymmärtävänsä politiikkaa ja kuinka päteviksi he arvioivat itsensä politiikkaan osallistumisen kannalta. Tämän ns. sisäisen poliittisen pätevyyden (internal political efficacy) eli sisäisen kansalaispätevyyden rinnalla poliittisten asenteiden tutkimuksessa on tapana erottaa myös toinen poliittisen pätevyyden elementti, joka kuvaa ihmisten käsityksiä siitä, onko politiikkaan osallistumisella ylipäätään merkitystä politiikan tuotosten näkökulmasta.

Edustuksellisten demokratiajärjestelyjen merkittävyyden vuoksi tämän ns. ulkoisen poliittisen pätevyyden (external political efficacy) tai ulkoisen kansalaispätevyyden mittaaminen on yleensä liittynyt yksittäisten puolueiden ja yleensä puoluejärjestelmän kykyyn herkistää korvansa kansalaismielipiteelle. Siksi asennemittaria on nimitetty myös politiikan responsivisuuden osoittimeksi (vrt. Martikainen & Pekonen 1996).

Suurin piirtein aikaisemman tutkimuksen mukaisesti (Borg 1995a ja 1996) nuorten sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys operationalisoitiin seuraavien asenneväittämien yhdistetyiksi luokituksiksi:

Sisäinen kansalaispätevyys:

"Omasta mielestäni ymmärrän melko hyvin tärkeitä poliittisia kysymyksiä"

"Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus tekee"

Ulkoinen kansalaispätevyys:

"On ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani"

"Puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään"

Taulukon 4.2. mukaan nuorten sisäinen kansalaispätevyys olisi saattanut jopa hieman nousta vuodesta 1991 vuoteen 1996, mutta koska sisäistä pätevyyden ymmärtämiskomponenttia mitattiin vuonna 1991 hieman erilaisella väittämällä, muutokseen tulee suhtautua epäröiden. Mitä ilmeisimmin nuorten sisäinen poliittinen pätevyys ei ole kuitenkaan ollut laskusuunnassa kuluvalle vuosikymmenellä.

Nuorten syrjäytymisen tunnuspiirteisiin ei pääsääntöisesti liity keskimäärää matalampaa sisäistä kansalaispätevyyttä. Yhdistettäessä useampia syrjäytymisen osoittimia sisäinen pätevyys tosin laskee jonkin verran (48 %), mutta säilyy silti suhteellisen korkeana verrattuna esimerkiksi koko aikuisväestöä koskeviin aikaisempiin havaintoihin. Taulukkotarkastelun ulkopuolelta voidaan mainita, että 60 prosenttia kaikista 1996 aineiston nuorista yhtyi molempiin sisäistä pätevyyttä kuvaaviin yksittäisiin väittämiin.

Nuorten puolueasenteisiin liittyvän ulkoisen kansalaispätevyyden tulokset saattavat ehkä tuntua yllättävämiltä kuin sisäisen kansalaispätevyyden tulokset, koska kansalaisten ja myös nuorten puoluekielteisyydestä on keskustelu tiiviisti jo vuosikymmeniä. Vuoden 1996 aineiston kaikista nuorista 45 prosenttia oli kuitenkin samaa mieltä väittämästä "on ainakin yksi puolue, joka aina yrittää ajaa minun etuani", ja yli kolmannes (39 %) oli myös eri mieltä väittämästä "puolueet ovat kiinnostuneita vain ihmisten antamista äänistä, eivät heidän mielipiteistään". Täten vahvan puoluekriittisyyden huomioivassa yhdistetyssä luokituksessa ulkoista kansalaispätevyyttä tunteviksi sijoittui enemmistö nuorista.

Taulukko 4.2. Nuorten sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys, puoluekannan vakiintuneisuus ja poliittikkokriittisyys 1990-luvun alussa ja 1996 sekä vuonna 1996 yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden mukaan (%)

	<i>Kriteeri 1</i>	<i>Kriteeri 2</i>	<i>Kriteeri 3</i>				
	Yli puolen vuoden työtömyyden kokeneet (viim. 2 v.)	Taloudelliseen tilanteeseen tyytymätt.	Vanhempien koulu- / ala-kvartiili	"Syrjäytyneet" (Väh. kriteereistä 1-3)	Kaikki 18-30 v. nuoret 1996	Kaikki 18-30 v. nuoret -90 / -91	Kaikki 18-75 v. valitsijat -90 / -91
Sisäisesti kansalaispäteviä (asteikon 2-10 arvot 6-10)	58	60	53	48	61	52	46

Ulkoisesti kansalais- päteviä (asteikon 2-10 arvot 6-10)	49	51	55	47	56	49	46
Vakiintuneen puolue- kannan omaavia	30	26	38	23	38	.	.
Poliitikkokriittisiä (asteikon 2-10 arvot 7-10)	66	68	70	79	61	.	.
(n)	(71)	(136)	(154)	(75)	(504)	(376)	(1472)

Lähteet: Vuosien 1990 ja 1991 tiedot on yhdistetty Suomen Gallup Oy:n vuoden 1990 puoluetutkimusaineistosta ja 1991 eduskuntavaalien vaalitutkimusaineistosta (ks. Borg 1996, 6. luku). Ilmoitetut vastaajamäärät ovat vastaajamääriä pienimmillään.

Tämän perusteella myöskään nuorten ulkoinen poliittinen pätevyys ei ole heikentynyt vuosikymmenen alusta, vaan asia saattaa olla jopa päinvastoin (taulukko 4.2). Sitä paitsi edes nuorten syrjäytymisen tunnuspiirteiden täyttyminen ei oleellisesti muuta mainittua tulosta, vaikka enemmistö pitkähkön työttömyyden kokeista ja useammalla tavalla syrjäytyneistä ei koekaan ulkoista pätevyyttä.

Monien nuorten kohdalla puolueisiin liittyvät poliittisen pätevyyden tunteet eivät kuitenkaan liity puoluekannan vakiintumiseen, vaan pätevyyttä koettaneen useasti erilaisten puolueiden ajamien asiakysymysten kautta. Edellä alaluvussa 2.2 nuorten puoluekannan vakiintuneisuus todettiin selvästi valitsijakunnan keskitasoa harvinaisemmaksi, ja nyt taulukon 4.2 tiedot osoittavat myös yhteiskunnallisen syrjäytymisen liittyvän puoluekannan vakiintumattomuuteen. Näin on asian laita sekä työttömyyden kokemisen että korkeintaan välttäväksi arvioidun taloudellisen henkilökohtaisen tilanteen vallitessa. Sitä vastoin usein työläisperhetaustaa kuvaavaan vanhempien ammattikoulutuksen alakvartiliin tämä havainto ei päde, mikä ilmentäne vasemmistolaisen puoluekannan kohtuullisen yleistä periytymistä tähän ryhmään kuuluvien joukossa.

Syrjäytymiskriteerien piiriin kuuluvien nuorten hieman kaikkia nuoria heikompaan ulkoiseen pätevyyteen ja puoluekannan vakiintuneisuuteen kytkeytyy yleistä poliitikkakielteisyyttä, jota on havaittavissa myös syrjäytyneiden nuorten poliitikkokriittisyydessä. Poliitikkokriittisyyttä käytetään nyt poliitikkokielteisyyden synonyyminä asteikon rakentuessa seuraavista väittämistä:

"Valitut kansanedustajat menettävät yleensä pian kosketuksen äänestäjiin"

"Poliitikkoihin voi yleensä ottaen luottaa"

Taulukon 4.2 tulosten mukaan noin 60 prosenttia nuorista voidaan luokitella selvästi poliitikkokriittisiksi, ja syrjäytymisen tunnusmerkkien täytyminen lisää nuorten pettynoisyyttä ja epäluottamusta poliitikkoja kohtaan. Kun ainakin kaksi käytetyistä kolmesta syrjäytymiskriteeristä täyttyy vastaajan kohdalla, poliitikkoihin edes jonkin verran luottavia on enää vain joka viides.

4.3. Suhtautuminen politiikan tuotoksiin

Taulukko 4.3 antaa puolestaan luvan väittää, että nuorten mahdollisen hoke-manomaisen poliitikkokriittisyyden ja yleensä poliitikkakielteisyyden taustalla on myös syvää tyytymättömyyttä nuorille tärkeiden asioiden hoitoon. Vaikka vain niukka enemmistö kaikista kyselyssä haastatelluista nuorista oli "erittäin" tai "melko" tyytymättömiä Paavo Lipposen johtaman hallituksen toimintaan (51 %), spesifeissä ja polttavimmissa nuorten asioissa kolme neljästä nuoresta ilmaisi tyytymättömyytensä politiikan tuotoksiin.

Taulukko 4.3. Nuorten tyytymättömyys maan hallitukseen sekä mielipiteet säästöistä ja työllisyyden hoidosta vuonna 1996 yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden mukaan ^a (%)

	<i>Kriteeri 1</i>	<i>Kriteeri 2</i>	<i>Kriteeri 3</i>	"Syrjäytyneet" (Väh. kaksi kriteeristä 1-3)	Kaikki 18-30 v. nuoret 1996
Yli puolen vuoden työttömyyden kokeneet (viim. 2 v.)		Taloudelliseen tilanteeseen tyytymätt.	Vanhempien koulutus / alakvartiili		
Hallitukseen "erittäin"/"melko" tyytymättömiä	56	62	58	65	51
"Olen pettynyt nykyisen hallituksen aikaansaannoksiin"	72	77	81	84	75
"Poliitikkojen tekemät säästöpäätökset ovat olleet epä-					

oikeudenmukaisia erityisesti nuorten kannalta"	80	80	74	83	72
"Nuorisotyöttömyys tulee olennaisesti vähentymään lähitulevaisuudessa"	34	30	28	28	33
"Maamme suurtyöttömyys ei johdu ensisijassa poliitikoista"	38	40	38	37	42
(n)	(71)	(136)	(154)	(75)	(504)

a Taulukon neljästä alimmasta asenneväittämistä on raportoitu "täysin" tai "osittain" samaa mieltä olevien yhteenlaskettu prosenttiosuus. Muut vastausvaihtoehdot olivat "täysin" tai "osittain" eri mieltä sekä "en osaa sanoa".

Johdonmukaisesti voimakkainta pettyneisyys hallituksen toimiin on "syrjäytyneiksi" luettavien nuorten joukossa, joista useampi kuin neljä viidestä oli pettynyt hallituksen aikaansaannoksiin (84 %). Miltei yhtä moni heistä oli niin ikään sitä mieltä, että tehdyt säästöt olivat olleet epäoikeudenmukaisia erityisesti nuorten kannalta. Vain runsas neljännes "syrjäytyneistä" näki lähitulevaisuuden tuovan tullessaan oleellista helpotusta nuorisotyöttömyyteen (28 %) ja kaikkien nuorten joukossa heitä oli joka kolmas.

Poliittisten päätöksentekijöiden lohduksi voidaan kuitenkin todeta, että melko monet nuoret näyttävät suhtautuvan suhteellisen realistisesti myös poliitikkojen vastuuseen työttömyyden hoidossa. "Syrjäytyneistäkin" nuorista useampi kuin joka kolmas ja kaikista nuorista yli 40 prosenttia oli sitä mieltä, että maan joukkotyöttömyys ei ole ensisijassa poliitikkojen vika. Tämä on olennainen taustahavainto edettäessä syrjäytyneisyyden ja vuoden 1996 vaaleissa äänestämisen tarkasteluun.

5. Osallistuminen ja suhtautuminen vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin

Kunnallisvaalien äänestysprosentin romahtaminen 61,1 prosenttiin oli kunnallis- ja eurovaalien ehkä yllättävin tulos. Monet olivat odottaneet vaalien yhdistämisen innostavan vaalikansaa uurnille vähintään vuoden 1992 kunnallisvaalien tasoisesti eli hieman yli 70-prosenttisesti, mutta toisin kävi. Eurovaalien vaalivilkkaus jäi vielä kunnallisvaaleja noin prosenttiyksikköä matalammaksi ja lisäksi eurovaaleissa annettiin huomattava määrä hylättyjä ääniä.

Ennen nuoriin keskittyvää vaalianalyysia on syytä kommentoida suppeasti julkisessa keskustelussa tähän mennessä esitettyjä vaalivilkkauden laskun selitystekijöitä, koska monet niistä ovat merkityksellisiä tulkittaessa tämän jälkeen nuorten mielipiteitä vaaleista ja äänestämisestä.

5.1. Äänestysosallistumisen laskua selittäviä tekijöitä

Vuoden 1996 kunnallisvaalien noin 43 000 ehdokkaan valtakunnallinen lukumäärä oli lähes 10 000 pienempi kuin vuoden 1992 kunnallisvaaleissa. Tämä noin viidenneksen pudotus johtui pieneltä osin myös lainsäädännöllisistä muutoksista ja se saattaa olla vaalivilkkauden laskun osaselitys, koska valitsijat haluavat tunnetusti äänestää vaaleissa jota kuta tuntemaansa ehdokasta. Esimerkiksi tämän tutkimuksen kyselyaineiston äänestämässä käyneistä nuorista joka toinen (49 %) tunsikin henkilökohtaisesti äänestämänsä ehdokkaan.

Mainitulta argumentilta vie kuitenkin pohjaa pois se, että esimerkiksi vuosien 1988 ja 1992 kunnallisvaalien välillä ehdokasmäärän pudotus oli yhtä merkittävä, mutta tuolloin argumenttia ei tarvittu selittämään vaalivilkkauden laskua. Vuosien 1988-1992 äänestysprosentin muutos oli näet +0,6 prosenttiyksikköä.

Toinen teknisluonteinen vaalivilkkauden laskun selitys koskee kunnallisten lautakuntapaikkojen määrän vähentymistä 1990-luvun alkupuoliskolla. Seikan on arveltu laskeneen ehdokkaiden omaa vaalikampanja-aktiivisuutta, koska suhteellisen todennäköisesti valtuustojen ulkopuolelle jääville ehdokkaille oli luvassa vähemmän lautakuntapaikkoja kuin ennen. Tämä selitys tuntuu sinänsä uskottavalta, joskin sen vaikutusta vaalivilkkauden laskuun lienee mahdotonta eritellä täsmällisesti. Luultavasti sitä voidaan pitää lopulta verraten vähämerkityksisenä osallistumistason laskun selittäjänä.

Kolmantena teknisenä selityksenä vaalivilkkauden laskulle on mainittu vaalien äänioikeusikärajan alentaminen ensimmäistä kertaa tarkalleen 18 ikävuoteen siten, että viimeistään vaalipäivänä täysi-ikäisyyden saavuttaneet ovat vaaleissa äänioikeutettuja. Kun aikaisemman käytännön mukaan täysi-ikäisyys tuli saavuttaa vaalivuoden alkuun mennessä, selitys on erityisesti loppuvuodesta järjestettävissä vaaleissa periaatteessa varteenotettava: esimerkiksi nyt vaalien valitsijakuntaan saatettiin noin 50 000 nuorta lisää.

Kahdeksantoista vuotta täyttäneiden vaalivilkkaus ei kuitenkaan ole yleensä ollut kuin vain hieman yli kymmenen prosenttiyksikköä vaalien koko äänestysprosenttia matalampi. Siksi kunnallisvaalivuonna kunnallisvaaleihin mennessä täysi-ikäisyyden saavuttaneiden lisäys valitsijakuntaan ei voi selittää kuin korkeintaan prosenttiyksikön desimaaleja kunnallisvaalien vaalivilkkauden kymmenen prosenttiyksikön laskusta.

Huomattavasti uskottavamman ja ehkäpä uskottavimman selityksen vaalivilkkauden laskulle tarjoaa sen sijaan neljäs tekninen selitys: kunnallisvaalien yhdistäminen eurovaaleihin. Muista EU-maista saatujen kokemusten perusteella eurovaalit kiinnostavat jäsenmaiden kansalaisia yleensä huomattavasti vähemmän kuin kansalliset vaalit ja paikallisvaalit. Sellaisissa maissa, joissa eurovaaleja ei ole yhdistetty muihin vaaleihin ja joissa ei sovelleta äänestyspakkoa eurovaalit ovat houkutelleet kansalaisia vaaliurnille jopa 30-40 prosenttiyksikköä vähemmän kuin parlamenttivaaleissa (esim. Britannia ja Hollanti), ja kaikkien EU-maiden vastaava vertailu osoittaa eron olevan keskimäärin noin 20 prosenttiyksikön suuruinen (vuosien 1979-1989 osalta ks. Borg 1995b).

Tätä tutkimusta varten kerätyt havainnot suhtautumisesta vaalien yhdistämiseen tukevat oletusta yhdistämisen äänestysprosenttia alentavasta vaikutuksesta, ja muun valitsijakunnan näkemykset asiasta tuskin poikkeavat kovin paljon nuorten kannoista. Vaikka taulukon 5.1 tulokset eivät kerro luotettavasti nuorten äänestysosallistumistasoa kunnallis- ja eurovaaleissa, ne kertovat silti suhteellisen selvästi sen, että kunnallisvaalien äänestysprosentti olisi ollut ainakin muutaman prosenttiyksikön korkeampi, jos ne olisi järjestetty eri aikaan kuin eurovaalit.

Ymmärrettävän selityksen tälle tarjoaa EU-kielteisten valitsijoiden suhtautuminen eurovaaliosallistumiseen: osallistumistasoa huomattavasti yliarvioivalla kyselytekniikallakin EU-kielteisten nuorten äänestysprosentti olisi jäänyt alle 60 prosentin (57 %), mikäli eurovaalit olisi pidetty eri aikaan kuin kunnallisvaalit. EU-myönteisten joukossa eurovaaliosallistuminen olisi puolestaan ollut tässäkin tapauksessa lähes kunnallisvaaliosallistumisen veroista, joten yhdistämisellä ei ilmeisesti ollut heidän kohdallaan sen paremmin äänestysvilkkautta kohottavaa kuin sitä laskevaa vaikutusta.

Taulukko 5.1. Nuorten itse ilmoittama äänestysosallistuminen vuoden 1996 yhdistettyihin kunnallis- ja eurovaaleihin sekä kuviteltu osallistuminen kunnallis- ja eurovaaleihin, jos ne oli pidetty eri aikaan: tulokset Suomen EU-jäsenyyteen suhtautumisen mukaan (%)

	<i>Suhtautuminen EU-jäsenyyteen</i>			Kaikki
	Myönteinen	Neutraali	Kielteinen	
Äänesti kunnallisvaaleissa (%)	72	62	70	69
Olisi äänestänyt kunnallisvaaleissa, jos ne olisi pidetty erillään eurovaaleista (%)	75	71	77	73
Yhdistämisen vaik. kunn.vaalien ään.%:iin	-3	-9	-7	-4
Äänesti eurovaaleissa (%)	73	60	64	67
Olisi äänestänyt eurovaaleissa, jos ne olisi pidetty erillään kunnallisvaaleista (%)	73	67	57	66
Yhdistämisen vaik. eurovaalien ään.%:iin	0	-7	+7	+1

Kokonaisuudessaan tulokset viittaavat kuitenkin varsin selvästi siihen, että kunnallis- ja eurovaalien yhdistäminen merkitsi eurokielteisten valitsijoiden vaalimobilisaation lievää kohentumista, ja että osin tämän "kustannuksena" kunnallisvaalien äänestystaso hilautui jonkin verran alemmaksi.

Useiden "rakenteellisten" selitysten ohella vaalivilkkauden lasku liittyy mitä todennäköisimmin myös moniin vaalikampanjan toteuttamista koskeviin seikkoihin. Näitä selitysvaihtoehtoja ei kuitenkaan nyt ole mahdollista koetella empirisin aineistoin, ja siksi niihin puututaan vain viittauksenomaisesti.

Hyvin kokonaisvaltaisen perustavan selityksen vaalikampanjoiden mobiilisaatiokyvyn heikentymiselle antaa puolueiden järjestötoiminnan hiipuminen erityisesti 1980-luvulta alkaen. Puoluejäsenistöjen uusiutumattomuus yhdessä yleisen jäsenaktiivisuuden laskun kanssa ovat aiheuttaneet sen, että puolueiden järjestöllinen mobilisaatiovoima vaaleissa on vähitellen heikentynyt. Rivien harventumisen myötä vaalikampanjoinnissa on korostunut yhä enemmän tiedotusvälineiden rooli, ja modernissa vaalikamppailukilpailussa perässä pysyminen on osaltaan aiheuttanut monille puolueille taloudellisia ongelmia.

Kunnallis- ja eurovaalien vaalikampanjoiden sisältö ja laatu sopivat varsin hyvin mainittuun yleiskehitykseen. Vaaliosallistumisen kannalta kampanjassa oli merkittävää se, että varsinkin vuoden alkupuolella ja alkusyksystä eurovaaleihin liittyvä tiedottaminen tuntui hallitsevan vaaliviestintää, vaikka useiden vaalien alla julkaistujen mielipidetiedustelujen mukaan kansalaiset olivat kiinnostuneempia kunnallisvaaleista kuin eurovaaleista.

Tiedotusvälineiden kannalta vaalikiinnostuksen herättämistehtävä ei tietenkään ollut helppo, koska maan ensimmäisissä eurovaaleissa viestinten perusteltu tavoitteena oli tiedottaa mahdollisimman monipuolisesti Euroopan Unioniin ja Euroopan parlamenttiin liittyvistä asioista. Yhdessä pitkäksi venyneen eurovaalikampanjan ja lopuksi yhdessä kunnallisvaalikampanjan kanssa vaali-informaation volyyymi saattoi kuitenkin paisua turhan suureksi, koska osa vaalien valitsijakunnasta tuntui kyllästyneen vaaleihin jo ennen varsinaista vaalipäivää.

Koska vaaliosallistumisen laskua mahdollisesti selittävään tuotoskriittisyyteen palataan jäljempänä nuorten vaaliosallistumisen syiden tarkennetussa analyysissä, tässä vaiheessa riittää todeta hallituksen toimintaan ja kokoonpanoon liittyvien osallistumis selitysten pääpiirteet. Tilastokeskuksen heti vaalien jälkeen välittämät äänestysalueisiin perustuvat tulokset nostivat esiin äänestysalueiden työttömyysasteen ja äänestämättä jättämisen yleisyyden välisen positiivisen riippuvuuden. Erityisesti tämän tuloksen pohjalta vaalien jälkeiseen julkiseen keskusteluun kulkeutui käsitys, jonka mukaan yhteiskunnallisen syrjäytymisen lisääntymisellä olisi saattanut olla merkittävä vaikutus vaalivilkkauden laskuun. Tämä oletus on tietenkin koettelemisen arvoinen, koska aikaisemman tutkimuksen perusteella

työttömyyden ja etenkin nuoren ikään liittyvän pitkäaikaistyöttömyyden on vakuuttavasti osoitettu kytkeytyvän äänestämättömyyteen (Martikainen 1988).

Toisaalta on kuitenkin aiheellista korostaa, että kymmenen prosenttiyksikön vaalivilkkauksen lasku on niin suuri, että työttömyyden kasvu vuodesta 1992 yhdessä työttömien merkittävän alhaisen äänestysprosentin kanssa (esim. noin 30-40 %) eivät voi selittää kuin korkeintaan pari prosenttiyksikköä vaalivilkkauksen laskusta. Luultavasti ainakin yhtä tärkeä tekijä nyt käytyjen vaalien äänestysprosentille oli myös työllisten pettyminen hallituksen lupaukseen puolittaa maan työttömyys vaalikauden 1995-1999 aikana.

Työttömyyteen liittyvien syrjäytymisoletusten ja työttömyyden hoitoa koskevien tyytymättömyysoletusten rinnalle on lisäksi nostettava ns. voimattomuus-selitykset, joilla viitataan kansalaisten poliittiseen voimattomuudentunteeseen erityisesti työllisyyskysymyksen ratkaisussa. Kun työttömyyttä ei ole vielä vakuuttavasti nujerrettu Esko Ahon porvarihallituksen eikä Paavo Lipposen sateenkaarihallituksen johdolla, usko politiikan kykyyn ratkaista yhteiskunnan keskeisimpiä ongelmia on kovalla koetuksella.

5.2. Nuorten suhtautuminen vaaleihin ja äänestämiseen

Edellä havaittu nuorten poliittinen pettymys olikin monin osin kiistatonta (taulukko 4.3). Tästä ei kuitenkaan välttämättä seuraa, että nuorten äänestämättömyyttä voitaisiin automaattisesti pitää aktiivisena tyytymättömyydenosoituksena maan hallitukselle tai yleensä yhteiskunnalle. Aikaisemman tutkimuksen nojalla nuorten äänestämättä jättämistä ei päin vastoin ole havaittu pääosin aktiiviseksi toiminnaksi, vaan nuorten äänestämättä jättämisen syyt näyttävät liittyvän ensisijassa puoluepoliittisesta sitoutumattomuudesta johtuviin valintavaikkeuksiin tai yleiseen poliittiseen kiinnostumattomuuteen (Borg 1996).

Mielekkään syrjäytymisen ja osallistumattomuuden yhteyksien analyysin onkin täten syytä valottaa ensin nuorten suhtautumista vaaleihin ja äänestämässä käyntiin ja arvioida vasta tältä pohjalta nuorten äänestämättömyyden syitä.

Taulukko 5.2 kertookin sen, kuinka paljon nuoret katsovat eri tyyppisten vaalien tuloksilla olevan merkitystä nuorille itselleen tärkeisiin asioihin. Tulosten nojalla on ilmeistä, että nuoret hyväksyvät laajasti vaalit poliittisen järjestelmämme peruspilareina ja lisäksi pääsääntöisesti uskovat niiden tuloksilla olevan merkitystä omalle elämälleen. Kaikkien nuorten sarakkeesta ilmenee myös se odotettu tulos, että eurovaaleja pidetään vähämerkityksisempinä kuin eduskunta- ja kunnallisvaaleja.

Taulukko 5.2. Nuorten mielipiteet^a vaalien tulosten vähämerkityksisyydestä vuonna 1996 yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden mukaan (%)

Kriteeri 1 Kriteeri 2 Kriteeri 3

	Yli puolen vuoden työtömyyden ko- keneet (viim. 2 v.)	Taloudel- liseen ti- lanteeseen tyytymätt.	Vanhem- pien kou- lutus / ala- kvartiili	"Syrjäyty- neet" (Väh.18-30 kaksi kritee- reistä 1-3)	Kaikki v. nuoret 1996
"Kunnallisvaalien tuloksilla ei ole mitään merkitystä minulle tärkeisiin asioihin"	30	29	34	40	29
"Eurovaalien tuloksilla ei ole mitään merkitystä minulle tärkeisiin asioihin"	42	40	45	45	40
"Eduskuntavaalien tuloksilla ei ole mitään merkitystä minulle tärkeisiin asioihin"	30	28	32	35	25
"On yhdentekevää, keitä kotikuntani valtuustoihin valitaan"	18	19	17	17	16
(n)	(71)	(136)	(154)	(75)	(504)

a "Täysin" tai "osittain" samaa mieltä olevien osuus.

Yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvät seikat kuitenkin heikentävät verraten systemaattisesti vaalitulosten merkittäväksi kokemista, joskaan esimerkiksi "syrjäytyneiden" ja kaikkien nuorten erot eivät ole dramaattisen suuria. Eduskuntavaalien tuloksia piti joka neljäs kaikista nuorista merkityksettömänä omalta kannaltaan, kun vastaavasti hieman useampi kuin joka kolmas "syrjäytyneistä" ajattelee näin. Vain noin joka kuudes "syrjäytynyt" oli niin ikään välinpitämätön sen suhteen, keitä oman kunnan valtuustoon valitaan.

Miten nuoret sitten suhtautuvat äänestämässä käyntiin? Aikaisempien koko valitsijakuntaan tehtyjen vertailujen nojalla nuoret ovat sisäistäneet vaaliosallistumisnormin jonkin verran keskimäärää harvemmin, joskin esimerkiksi vielä vuonna 1977 yli 90 prosenttia valtakunnallisen haastatteluaineiston nuorista oli yhtä mieltä väittämästä "äänestäminen on kansalaisvelvollisuus". Ero alle 30-vuotiaiden ja kaikkien valitsijoiden välillä oli vaivaiset pari prosenttiyksikköä (ks. Borg 1996, 180).

Tämän tutkimuksen kyselyssä ilmeni, että vuonna 1996 samanikäisten nuorten joukossa velvollisuusnormin hyväksyminen oli 10 prosenttiyksikköä harvinaisempaa, mutta edelleen väittämän "äänestämässä käynti on mielestäni kansalaisvelvollisuus" kanssa oli "täysin" tai "osittain" samaa mieltä useampi kuin neljä viidestä 18-30-vuotiaasta nuoresta (82 %).

Taulukosta 5.3 ilmenee lisäksi, että tyytymättömyys omaan taloudelliseen tilanteeseen ja useampien kuin yhden syrjäytymiskriteerin täytyminen ovat yhteydessä keskimäärää heikompaan vaaliosallistumisnormin omaksumiseen.

Huomattakoon, että taulukon tulos kertoo vain "täysin" samaa mieltä velvollisuusväittämän kanssa olevien osuuden ja tämän vertailun nojalla vanhempien matalalla koulutuksella ei ole normin sisäistämistä heikentävää vaikutusta.

Yhteiskunnallisesti syrjäytyneiden nuorten vaaliosallistuminen näyttäisi taulukon 5.3 perusteella olevan niin ikään tavallista harvemmin välineellisesti suuntautunutta. Kun kaikista nuorista 46 prosenttia oli "täysin" samaa mieltä väittämästä "äänestämällä voi vaikuttaa asioihin", vastaavat osuudet jäivät vain runsaaseen kolmannekseen työttömänä yli puoli vuotta olleiden sekä "syrjäytyneiksi" luokiteltujen nuorten keskuudessa.

Normatiiviselta kannalta lohdulliseksi voitaneen sen sijaan tulkita se, että työttömyyden kokeneista nuorista yhtä monet (52 %) kuin kaikista kyselyn nuorista katsoivat halutessaan voivansa vaikuttaa poliittisiin päätöksiin. Ja vaikka "syrjäytyneet" olivat tästä sisäiseen kansalaispätevyyteen liittyvästä väittämästä jonkin verran harvemmin samaa mieltä (44 %), heidänkään joukossaan perustavaa suhtautumista poliittiseen osallistumiseen ei voitane pitää vahvaa vieraantumista osoittavana.

Taulukko 5.3. Nuorten mielipiteet poliittisista vaikutusmahdollisuuksista ja erityisesti äänestämässä käynnistä velvollisuutena ja vaikuttamiskeinona yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden mukaan (%)

	<i>Kriteeri 1</i> Yli puolen vuoden työt- tömyyden ko- keneet (viim. 2 v.)	<i>Kriteeri 2</i> Taloudel- liseen ti- lanteeseen tyytymätt.	<i>Kriteeri 3</i> Vanhem- pien kou- lutus / ala- kvartiili	"Syrjäyty- neet" (Väh. kaksi kritee- reistä 1-3)	Kaikki 18-30 v. nuoret 1996
"Äänestämällä voi vaikuttaa asioihin" ^a	39	40	45	36	46
"Äänestämässä käynti on mielestäni kansalaisvelvollisuus" ^a	65	57	73	61	67
"Kuka tahansa pystyy vaikuttamaan po- liittisiin päätöksiin, jos vain haluaa" ^b	52	47	50	44	52
(n)	(71)	(136)	(154)	(75)	(504)

a "Täysin" samaa mieltä olevien osuus.

b "Täysin" tai "osittain" samaa mieltä olevien osuus.

Taulukossa 5.4 syrjäytymistä ja äänestämiseen suhtautumista tarkastellaan hie-
man toisin sekä selittävien että selitettävien luokitusten osalta. Äänestämässä
käyntiin liittyvää orientaatiota kuvaava luokitus on yhdistetty taulukon 5.3 kah-
desta ylimmästä väittämästä siten, että ekspressiivisesti suhtautuviksi on luettu
"täysin" samaa mieltä velvollisuusväittämän kanssa olleet ja instrumentaalisiksi
äänestämiseen liittyvästä vaikuttamisväittämästä yhtä mieltä olleet nuoret. Kun
väittämien muihin vaihtoehtoihin vastanneet luokiteltiin edelleen ei-
ekspressiivisiksi ja ei-instrumentaalisiksi, väittämien yhdistäminen tuotti kuvatun
neliluokkaisen typologian.

Verrattuna aikaisempaan vastaaventyypiseen mutta monimutkaisemmin ja
pelkästään äänestäneistä muodostettuun typologiaan (ks. *ibid.*, 89) saatu jakauma
on samankaltainen erityisesti siltä osin, että puhtaasti vaikuttamisorientoituneita
vaaliosallistujia on nuorissa kuten koko valitsijakunnassakin hyvin vähän. Sen si-
jaan vuoden 1991 eduskuntavaaleista tehtyihin ryhmittelyihin verrattuna sekä vel-
vollisuus- että vaikuttamisperusteisen toimintalogiikan omaavia nuoria on nyt
enemmän, mikä selittyy luokittelujen rakenteellisella poikkeavuudella.

Taulukko 5.4. Nuorten suhtautuminen äänestämässä käyntiin
velvollisuutena (ekspressiivisyys) ja vaikuttamiskeinona (in-
strumentaalisuus) yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien
tekijöiden mukaan (%)

	<i>Ollut itse työttömänä viim. 2 vuoden aikana</i>			<i>Vanhempien amm. koulutus</i>			<i>Tyytyväisyys omaan tal. tilanteeseen</i>			
	Alle 1/2 v.	Yli 1/2 v. - 1 v.	Yli 1 v. vuosi	Ala- kvar- tiili	Keski- kvar- tiilit	Ylä- kvar- tiili	4-6	7-8	9-10	Kaikki
<i>Suhtautuminen äänestämässä käyntiin^a</i>										
Ekspressiivis-instrum.	39	40	26	40	39	33	31	41	42	38
Ekspressiiviset	24	31	26	32	27	28	26	30	31	29
Instrumentaaliset	11	-	13	5	8	13	10	7	13	8
Heikosti motivoituneet	26	29	35	23	25	26	33	23	15	25
YHT.	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(37)	(48)	(23)	(154)	(232)	(112)	(135)	(307)	(54)	(498)

a Luokituksen rakenne on selitetty tekstissä.

Taulukon 5.4 tuloksissa tärkeintä onkin se, millä tavoin tulokset tiivistävät eri syrjäytymiskriteerien piiriin kuuluvien nuorten suhtautumista vaaliosallistumiseen verrattuna kaikkiin nuoriin. Tässä mielessä tulokset ovatkin varsin havainnollisia, sillä sekä pitkäaikaistyöttömien että omaan taloudelliseen tilanteeseensa tyytymättömimpien nuorten joukossa suurin suhtautumisryhmä on 'heikosti motivoituneet', kun kaikkien nuorten tuloksissa mainittu ryhmä on vasta kolmanneksi suurin.

Huomionarvoista tuloksissa on lisäksi se jo edellä esille tullut seikka, että vanhempien korkealla koulutustasolla ei ole selvää nuorten vaaliosallistumismotivaatioita lisäävää vaikutusta, vaan tilanne saattaa olla jopa päinvastoin. Aikaisemman tutkimuksen valossa tulos ei ole yllättävä, koska yleensä korkea koulutus liittyy poliittiseen aktiivisuuteen sisäisen kansalaispätevyyden kohoamisen kautta, ja äänestäminen ei lukeudu korkeaa sisäistä pätevyyttä edellyttävien osallistumismuotojen joukkoon. Niinpä kriittinen suhtautuminen vaaliosallistumiseen vaikutuskanavana saattaa hyvinkin liittyä rationaaliseen suhtautumiseen vaalien kaltaiseen joukko-osallistumistilanteeseen: kun osallistujia on hyvin paljon, yksilön matemaattis-objektiivinen vaikutusmahdollisuus on sitä pienempi.

6. Nuorten äänestämättä jättäminen vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa

Haastattelutiedot eivät ole paras mahdollinen keino kuvata valitsijaryhmien äänestysprosentteja, koska edellä viitatulla tavalla jopa kolmannes äänestämättä jättäneistä salaa äänestämättömyytensä, ja koska poliittisesti aktiiviset kansalaiset ovat kyselytutkimuksissa aina jonkin verran yliedustettuja. Siksi äänestämättä jättämisen syiden analyysin pohjana on osin virallisiin tietoihin perustuva ja osin haastattelutietoihin nojaava arvio nuorten vaaliosallistumisesta vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa. Edellä alaluvussa 2.1 esitettyjen tulosten perusteella 18-30-vuotiaiden vaalivilkkaus oli molemmissa vaaleissa 50 prosentin tuntumassa.

Vaikka tämän tutkimuksen kyselyaineiston nuorista vain vajaa kolmannes ilmoitti jättäneensä äänestämättä, heidän perustelujaan voitaneen pitää pienehkösti vastaajamäärästä riippumatta (n=145) melko suuntaa antavina suhteessa kaikkiin samanikäisiin äänestämättä jättäneisiin. Asiaa edesauttaa se, että nuorten äänestämättömyyden syitä käsitellään nyt samoin periaattein kuin kaikkien suomalaisvalitsijoiden äänestämättömyyden syitä tekijän väitöskirjatutkimuksessa, jolloin tuloksilla on viitisen vuotta vanha eli suhteellisen tuore vertailukohde tukeaan. Yleisesti on kuitenkin syytä korostaa, että nyt käytössä olevilla vastaajamäärillä muutamien prosenttiyksikköjen erot vastausosuuksissa eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

6.1. Äänestämättömyyden syyt

Vuoden 1991 valtakunnallisessa eduskuntavaalitutkimuksessa valitsijoiden äänestämättömyyden syitä tutkittiin sekä avoimin kysymyksin että strukturoidun syy-patteriston avulla. Strukturoidut äänestämättömyyden perustelut oli muodostettu esitutkimusten avointen kysymyksiin saatujen vastausten luokituksen perusteella. Näin turvattiin patteriston sisällöllinen kohdallisuus valitsijoiden äänestämättömyydestä käyttämän argumentaation kanssa.

Tämän tutkimuksen kyselyaineisto ei sisältänyt enää avoimia kysymyksiä, vaan äänestämättömyyden syihin pureuduttiin yksinomaan strukturoiduin kysymyksin. Niiden sisältö määräytyi pääosin aikaisemmin käytettyjen kysymysten toistosta, mutta joukossa oli myös joitakin uusia kunnallis- ja eurovaalikontekstiin liittyviä tilanneselityksiä. Kaikki tiedustellut syyt ilmenevät taulukosta 6.1, jossa on raportoitu "tärkeä syy" -vaihtoehtojen osuudet kaikista vaihtoehdoista kunkin äänestämättömyyden synn osalta.

Kaiken kaikkiaan nuorten äänestämättömyyden syiden yleisyys kunnallis- ja eurovaaleissa vastaa melko tarkoin kuvaa syiden yleisyydestä vuoden 1991 eduskuntavaaleissa (vrt. Pesonen & Sänkiaho & Borg 1993, 232). Taulukon 6.1 mukaan nuorten yleisimmät äänestämättömyyden syyt liittyvät nytkin (ks. *ibid.*) ehdokkaan valintavaikeuksiin, yleiseen poliittiseen epäluottamukseen, poliittiseen kiinnostumattomuuteen liittyvään äänestämisen hyödyttömänä pitämiseen sekä äänestämässä käynnin erilaisiin esteisiin. Syiden kokonaiskuva on kirjava ja tiettyä syytä piti tärkeänä useimmissa tapauksissa vain noin joka neljäs äänestämättä jättänyt. Ainoastaan valintavaikeuksiin liittyvät syyt olivat useammalle kuin joka kolmannelle nuorelle tärkeitä.

Taulukko 6.1. Nuorten äänestämättä jättämisen syyt vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa: "tärkeä syy" -vastausten osuus kaikista vaihtoehdoista kolmessa ikäryhmässä ^a (%)

	18-20 v.	21-25 v.	26-30 v.	Kaikki
Vaikeus löytää sop. ehdokasta kunnallisvaaleissa	38	42	30	37
Vaikeus löytää sop. puol./ehd. eurovaaleissa	31	32	38	34
Vaikeus löytää sop. puoluetta kunnallisvaaleissa	31	19	21	23
Estynyt matkan, sairauden, työesteen tms. vuoksi	28	25	27	26
Ei katsonut äänestämisestä olevan itselle hyötyä	34	23	25	26
Yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalin lopputul.	28	16	20	20
Ei vain viitsinyt käydä äänestämässä	13	21	16	17
Tuntee epäluott. poliitikkoja/yl. politiikkaa koht.	28	23	27	26

Halusi protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan	13	11	20	14
Koska työttömyys ei ole alentunut riittävän nopeasti	9	9	7	8
Koska ei riittävästi tietoa kunn.vaalien ehdokkaista	28	23	23	24
Koska ei riittävästi tietoa eurovaalien ehdokkaista	31	21	21	23
Koska EU ja Europarlamentti eivät kiinnosta	25	18	20	20
Koska kunnallisasiat eivät kiinnosta	28	18	11	17
(n)	(32)	(57)	(56)	(145)

a Muut vastausvaihtoehdot olivat "vaikutti jonkin verran", "ei vaikuttanut lainkaan" ja "en osaa sanoa".

Tulokset tukevat aiempia havaintoja siitä, että nuorten äänestämättömyys ei tavallisesti ilmennä edes yleiselle tasolle kohdistuvaa poliittista protestia. Erityisen kiintoisa on työttömyyden hoitoon liittyvän syyn vähäinen merkitys äänestämättömyyden taustatekijänä, vaikka nuorten todettiin edellä kritisoivan suhteellisen voimakkaasti poliittisia aikaansaamattomuuksia työttömyyden hoidossa. Vaaliosallistuminen ei siis ole nuorille vahva kannanottokanava, vaan usein vain normin täyttämistä edellyttävä tilanne, joka panee etsimään sopivia puolueita ja ehdokkaita kansalaisvelvollisuuden täyttämiseksi.

Tiettyjen syiden tärkeyden vaihtelu eri-ikäisten nuorten joukossa muistuttaa samalla siitä, että äänestämässä käyntiin liittyvät vaikuttamiselementit tulevat jo pelkästään ikääntymiseen liittyvien elämänmuutosten myötä nuorille läheisemmiksi. Tämä näkyy muun muassa taulukon alimman prosenttirivin kohdalla, jonka tulokset kertovat kunnallisten palvelujen tulevan tärkeämmäksi iän karttuessa. Samasta asiasta viestii myös protestointiin liittyvän motiivin yleistymisen iäkkäimpien nuorten äänestämättömyyden perusteena. Onhan äänestämässä käynnin kokeminen vaikutuskeinoksi usein edellytys sille, että omaa äänestämättömyyttä pidetään protestina nimenomaan politiikkaa kohtaan.

6.2. Syiden ryhmittely

Koska neljäntoista syyn yleisyyden systemaattinen evaluointi eri syrjäytymiskriteerien mukaan ei olisi ollut tarkoituksenmukaista, äänestämättömyyden syyt tiivistettiin aikaisemman tutkimuksen tavoin faktori- ja ryhmittelyanalyysillä äänestämättömyyden perusteluryhmiksi. Ajallista vertailua silmällä pitäen ryhmittely toteutettiin sisällöllisesti yhtäläisin muuttujin aiemman tutkimuksen kanssa, jolloin monimuuttuja-analyysin ulkopuolelle jätettiin taulukon 6.1. neljän alimman prosenttirivin kuvaamat syyt.

Cattellin Scree-testiä hyödyntäen kymmenen äänestämättömyyden syyn faktoroinnissa päädyttiin neljän faktorin käyttöön. Taulukon 6.2 ratkaisu selitti 56,4 prosenttia analyysiin sisällytettyjen muuttujien vaihtelusta, ja itse faktorit muodostuivat varimax-rotaatioissa seuraaviksi:

Ensimmäisellä faktorilla latautuivat hyvin selvästi kolme valintavaikeuksiin liittyvää syytä, ja toisella äänestämisen hyödyttömyyttä ja poliittista kiinnostumattomuutta osoittavat perustelut. Myös epäluottamusargumentti sai korkeimman latauksensa toisella faktorilla, joskin se liittyi myös ensimmäiseen faktoriin.

Tätäkin selvemmin epäluottamus liittyi kolmanteen faktoriin, jota voidaan hyvällä syyllä pitää aktiivista äänestämättömyyttä heijastavana ulottuvuutena. Neljäs faktori rakentui puolestaan selvästi äänestämisen esteiden varaan.

Taulukko 6.2. Kymmenen äänestämättä jättämisen syyn faktorianalyysin varimax-rotatio

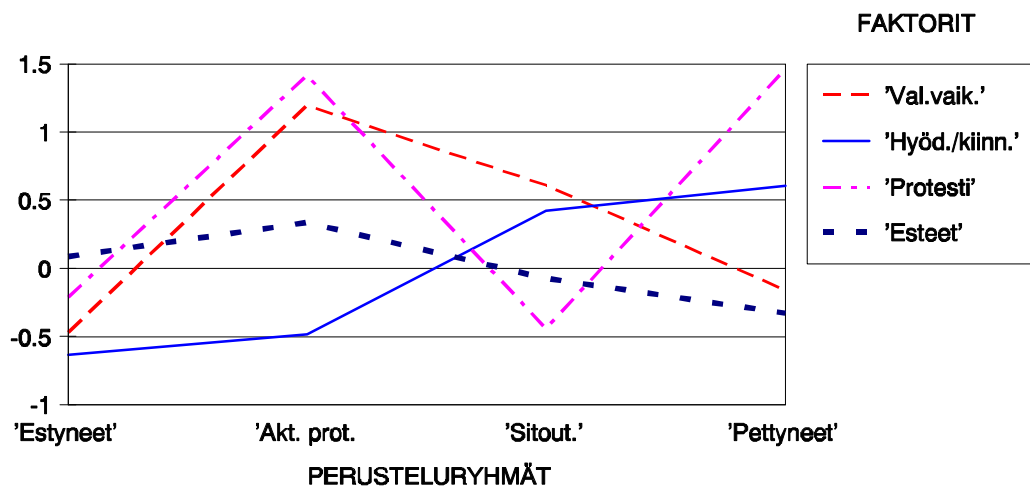
	faktori 1	faktori 2	faktori 3	faktori 4
Vaikeus löytää sop. puoluetta kunnallisvaaleissa	.85	.02	.08	-.16
Vaikeus löytää sop. ehdokasta kunnallisvaaleissa	.81	.01	.14	-.09
Vaikeus löytää sop. puol./ehd. eurovaaleissa	.80	.15	.15	.06
Estynyt matkan, sairauden, työesteen tms. vuoksi	-.25	-.37	-.05	.43
Yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalin lopputul.	.10	.80	.23	.04
Ei vain viitsinyt käydä äänestämässä	.08	.60	.31	-.20
Ei katsonut äänestämisestä olevan itselle hyötyä	-.07	.58	.02	-.14
Tuntee epäluott. poliitikkoja/yl. politiikkaa koht.	.27	.51	.43	.16
Halusi protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan	.02	.17	.75	-.09
Koska työttömyys ei ole alentunut riittävän nopeasti	.22	.14	.56	.02

Faktoreiden nimitys:

- 1 'Valintavaikeudet'
- 2 'Hyödyttömyys ja kiinnostumattomuus'
- 3 'Protesti'
- 4 'Esteet'

Syiden prosenttiperustaista tarkastelua varten ryhmittelyä jatkettiin ns. klusteri- eli ryhmittelyanalyysillä, joka jaotteli äänestämättä jättäneet sillä perusteella, kuinka he sijoituivat vastaustensa nojalla faktorianalyysin tuottamille neljälle perustelu-ulottuvuudelle. Myös ryhmittelyanalyysissä ryhmien lukumäärä on tutkijan päätettävissä, ja nyt päädyttiin aikaisemman tutkimuksen tavoin neljään ryhmään ryhmien tapausmäärien ja sisällöllisen mielekkyyden nojalla. Ryhmien sisältö on kuvattu kuviossa 6.1 ja taulukossa 6.3, ja näiden keskeisimmät tulokset voidaan tiivistää seuraavasti:

Taulukon 6.1 mukaan noin joka neljäs nuori selitti äänestämättömyyttään lähinnä johonkin fyysiseen esteeseen vedoten ja ryhmittelyanalyysissä nämä nuoret muodostivat 'estyneiden' ryhmän ydinjoukon. Lisäksi taulukon 6.3 osoittamalla tavalla tähän ryhmään lukeutuu valintavaikeuksien ja kiinnostumattomuuden vuoksi äänestämättä jättäneitä nuoria.

Kuvio 6.1. Kymmenen äänestämättä jättämisen syyn ryhmittelyanalyysi syistä tehdyn faktorianalyysin pohjalta

Vaikka ryhmittelyssä mukana ollut esteitä koskeva syy koski nimenomaan fyysisiä esteitä, on selvää, että taulukossa 6.3 ilmenevä "ei viitsinyt" -syytä tärkeänä pitäneiden osuus kertoo myös muunlaisesta äänestämättömyyden taustasta 'estyneiden' ryhmässä. Esteisiin viittaavan argumentaation takana on usein myös kiinnostumattomuutta politiikasta, mihin viittanee niin ikään tärkeiden äänestämättömyyden syiden huomattavan vähäinen esiintyminen tässä perusteluryhmässä. Ryhmään kuuluu siis sekä aidosti esteiden vuoksi äänestämättä jättäneitä että niitä tekosyynä osallistumattomuudelleen käyttäneitä nuoria.

Esteiden vuoksi äänestämättä jättäneiden ryhmän suuruiseksi nousi 'sitoutumattomiksi' nimetty ryhmä. Tähän ryhmään kuuluu 38 prosenttia kyselyn äänestämättä jättäneistä nuorista, ja kuvion 6.1 kuvaamalla tavalla ryhmän nuoret perustelivat äänestämättömyyttään vahvimmin valintavaikeuksilla (tavallinen katkoviiva) sekä äänestämisen hyödyttömyydellä ja sitä koskevalla kiinnostumatto-

muudella (tavallinen viiva). Samat tulokset ilmenevät hieman toisin taulukosta 6.3.

Sekä 'sitoutumattomien' että 'estyneiden' tuloksissa on oleellista se, että näissä ryhmissä aktiivisen äänestämättömyyden tuntomerkkejä ei juurikaan ole havaittavissa. Kummassakaan ryhmässä diffuusilla protestilla politiikkaa kohtaan ei ole osuutta äänestämättömyyteen sen tärkeänä syynä, ja spesifisti työttömyyden hoitoon liittyvä protestointi on myös olematonta. Merkittäväksi havainnon tekee se, että näihin kahteen ryhmään kuuluu yhteensä kolme neljästä vaaleissa äänestämättä jättäneestä nuoresta.

Taulukko 6.3. Nuorten äänestämättä jättämisen syyt vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa: "tärkeä syy" -vastausten osuus äänestämättä jättämisen perusteluryhmien mukaan (%)

	'Estyneet'	'Aktiiviset protestoijat'	'Sitoutu- mattomat'	'Pettyneet'
Vaikeus löytää sop. ehdokasta kunnallisvaaleissa	9	91	56	32
Vaikeus löytää sop. puol./ehd. eurovaaleissa	11	91	49	27
Vaikeus löytää sop. puoluetta kunnallisvaaleissa	-	55	42	18
Estynyt matkan, sairauden, työesteen tms. vuoksi	49	36	9	5
Ei katsonut äänestämisestä olevan itselle hyötyä	2	9	40	64
Yksi ääni ei olisi merkinnyt mitään vaalin lopputul.	2	9	22	68
Ei vain viitsinyt käydä äänestämässä	9	-	22	36
Tuntee epäluott. poliitikkoja/yl. politiikkaa koht.	4	36	31	64
Halusi protestoida politiikkaa ja poliitikkoja vastaan	-	55	-	68
Koska työttömyys ei ole alentunut riittävän nopeasti	-	36	2	32
(n)	(57)	(11)	(55)	(22)
Perusteluryhmään kuuluvien osuus kaikista äänestämättä jättäneistä (%)	39	8	38	15

Kahta pienintä äänestämättömyyden perusteluryhmää sen sijaan yhdistää äänestämättömyyteen kytkeytyvä protestimieli, mutta samalla niitä erottaa suhtautuminen äänestämisen hyödyllisyyteen (kuvio 6.1 ja taulukko 6.3). Suurempaan eli 'pettyneiden' ryhmään kuuluu 15 prosenttia äänioikeutensa käyttämättä jättäneistä

nuorista, ja tähän ryhmään kuuluvat nuoret ovat yhtä aikaa politiikasta kiinnostumattomia, politiikkaa arvostelevia sekä vaaleja ja äänestämistä hyödyttöminä pitäviä.

'Aktiivisten protestojien' pienen ryhmän (8 % äänestämättä jättäneistä) nimeämisen tärkeimpänä syynä on puolestaan heikkoon poliittiseen kiinnostukseen liittyvien äänestämättömyyden syiden vähäinen merkitys. Täten termillä 'aktiivinen' ei viitata niinkään innokkaaseen protestointiin kuin siihen, että ryhmän jäsenten huomattavat valintavaikkeudet vaaleissa (ks. taulukko 6.3) liittyvät mitä ilmeisimmin vahvakkolle poliittiselle kiinnittymiselle tyypilliseen harkitsevaan ja aktiiviseen suhtautumiseen äänioikeuden käytössä.

6.3. Syrjäytyminen ja äänestämättömyys

Nuorten poliittisten asenteiden kuvaus, äänestämättä jättämisen syiden yleiskuva ja äänestämättömyyden perusteluryhmien sisältö suhteessa niiden kokoon eivät viittaa siihen, että nuorten äänestämättömyys olisi laajassa mittakaavassa seurausta nuorten yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä. Tutkimuksen 4. luvussa syrjäytymisen tunnuspiirteitä täyttävien nuorten poliittiset asenteet havaittiin kyllä yleensä jonkin verran kriittisimmiksi kuin kaikkien nuorten valitsijoiden asenteet, mutta juuri edellä esitelyjen tulosten perusteella nuorten äänestämättömyys ei pääsääntöisesti ole seurausta heidän mahdollisesta aktiivis-kriittisestä politiikkasuhteestaan.

Taulukkoon 6.4 kootut tulokset äänestämättömyyden perusteluryhmien poliittisista asenteista osoittavatkin kiintoisasti sen, että nuorten politiikka-asenteissa yleinen kriittisyys ei kanavoidu läheskään samassa suhteessa äänestämättömyyden syiksi. Päinvastoin: vaikka myös suurimmissa äänestämättömien ryhmissä eli 'estyneissä' ja 'sitoutumattomissa' kriittisyys hallitusta ja yleensä poliitikoja kohtaan on pääsääntö, näiden ryhmien äänestämättömyyden syyt eivät ilmentäneet juuri lainkaan protestointia.

Taulukon 6.4 luomat ryhmäprofiilit vahvistavat myös sen, että 'aktiivisten protestojien' ryhmä seuraa politiikkaa selvästi muita äänestämättömyysryhmiä enemmän ja sen jäsenet tuntevat itsensä (sisäisesti) poliittisesti päteviksi jopa useammin kuin nuoret valitsijat keskimäärin. Ryhmälle on niin ikään ominaista puolueiden vahva vierastaminen sekä kehityspessimismi nuorisotyöttömyyden helpottumisen suhteen.

Myös 'estyneiden' ryhmä osoittautuu tässä tarkastelussa suhteellisen aktiiviksi verrattuna 'sitoutumattomiin', vaikka kaikkiin valitsijoihin nähden ryhmän poliittinen kiinnostus on vähäisempää. Äänestämättömyyden perusteluryhmistä vain 'estyneissä' on huomattava määrä puolueisiin kiinnittyneitä nuoria (ks. ulkoinen kansalaispätevyys ja puoluekannan vakiintuneisuus).

Sitä vastoin 'sitoutumattomien' ja 'pettyneiden' yleisten poliittisten asenteiden profiilit ovat sangen lähellä toisiaan, vaikka äänestämättömyyden syiden

ryhmittelyanalyysissa ryhmiä erotti äänestämättömyyteen liittyvä protestimotivaatio: 'sitoutumattomilla' sitä ei ollut lainkaan kun taas 'pettyneistä' useimmat protestoivat äänestämättömyydellään (vrt. taulukko 6.3).

Taulukkojen 6.4 ja 6.5 kaksi oikeanpuoleista saraketta osoittavat lisäksi sen, miten äänestämättömien nuorten poliittiset asenteet ja suhtautuminen äänestämiseen poikkeavat kaikkien nuorten mielipiteistä. Taulukosta 6.5 ensinnäkin huomataan, että äänestämättömyys selittyy melko hyvin perustavalla suhtautumisella äänestämässä käynnin velvollisuus- ja vaikuttamisloukkueseen. Äänestämättömistä nuorista joka toinen sijoittui käytetyn yhdistetyn luokituksen heikoimman motivaation luokkaan, kun äänestämässä käyneistä nuorista siihen sijoittui vain joka neljäs.

Taulukko 6.4. Nuorten äänestämättä jättämisen perusteluryhmien profiilit tutkimuksessa käsiteltyjen poliittisten asenteiden mukaan (%)

	'Estyneet'	'Aktiiviset'	'Sitoutu-	'Pettyneet'	Kaikki ään. 18-30 v.	Kaikki nuoret
Politiikasta kiinnostuneita	32	36	20	23	26	44
Seuraa väh. 3 p:nä viikossa						
YLEn tai paik.rad. uutisia	72	64	49	55	60	69
Seuraa väh. 3 p:nä viikossa						
televisiouutisia	86	100	82	86	86	87
Seuraa väh. 3 p:nä viikossa						
TV:n/radion ajankoht.ohj.	46	73	31	27	39	45
Seuraa väh. 3 p:nä viikossa						
Suomen politiikkaa kosk. uutisia sanomalehdistä	28	36	22	32	27	43
Keskustelee politiikasta vaalien välisenä aikana (-96) / keskustelee politiikas- ta (-91) päivittäin tai usein	14	18	9	-	10	20
Sisäisesti kansalaispäteviä	61	64	36	41	49	61
Ulkoisesti kansalaispäteviä	56	27	36	23	41	56
Puoluekannaltaan vakiintuneita	28	9	9	14	17	38
Poliittikkokriittisiä	60	91	69	86	70	61
Hallitukseen tyytyväisiä	40	9	31	14	30	51
<i>Samaa mieltä väittämästä...</i>						
"Olen pettynyt nykyisen hallituksen aikaan- saannoksiin"	68	91	73	73	72	75
"Poliitikkojen tekemät säästöpäätökset ovat olleet epäoikeudenmukaisia erityisesti nuorten kannalta"	68	91	71	68	71	72
"Nuorisotyöttömyys tulee olennaisesti vähen- tymään lähitulev."	42	27	35	41	38	33
"Maamme suurtyöttömyys ei johdu ensisijassa						

poliitikoista"	37	-	47	45	39	42
(n)	(57)	(11)	(55)	(22)	(145)	(504)

a Kysymyksiin saadut vastausosuudet on raportoitu samoin kuin taulukoissa 4.1, 4.2 ja 4.3.

Taulukko 6.5. Suhtautuminen äänestämässä käyntiin velvollisuutena (ekspressiivisyys) ja vaikutuskeinona (instrumentaalisuus) äänestämättä jättämisen perusteluryhmien mukaan (%)

	'Estyneet'	'Aktiiviset'	'Sitoutu-	'Pettyneet'	Kaikki ää-	Kaikki
			u-		jättäneet	valitsijat
<i>Suhtautuminen äänestämässä</i>						
<i>käyntiin^a</i>						
Ekspressiivis-instrumentaaliset	26	9	15	18	19	38
Ekspressiiviset	14	27	15	18	16	29
Instrumentaaliset	19	27	11	9	15	8
Heikosti motivoituneet	40	36	60	55	50	25
(n)	(57)	(11)	(55)	(22)	(145)	(498)

a Luokituksesta ks. taulukossa 5.4 viitattu tekstin kohta.

Myös taulukon 6.4 vertailut huomioon ottaen tulosten pääsanomana voitaneen kuitenkin pitää sitä, että äänestämättä jättäneiden nuorten asennetasoinen kiinnittyminen politiikkaan ja äänestämiseen ei eroa merkittävän paljon kaikkien nuorten tuloksista. Tästä syystä myöskään äänestämättömyyden selitykset eivät voi olla tiivistettävissä sellaisiin yksinkertaistuksiin, jollaisena esimerkiksi juuri nuorten yhteiskunnallista syrjäytymistä on houkuttelevaa käyttää.

Nimenomaiselle asialle antavat kiistattoman vahvistuksen taulukon 6.6 tulokset, jotka tiivistävät tutkimuksen pääsanoman nuorten syrjäytymisen ja äänestämättömyyden välisistä yhteyksistä.

Taulukon 6.6 nojalla voidaan ensinnäkin päätellä, että eri syrjäytymiskriteereitä täyttävät nuoret perustelevat äänestämättömyyttään hyvin vaihtelevasti. Minkään kolmen kriteerin kohdalla yksikään äänestämättömyysryhmä ei kerää yli 50 prosentin osuutta ja vähimmilläänkin yksittäisten perusteluryhmien osuudet nousevat kymmeneen prosenttiin. Äänestämättömyyteen sovellettavien syrjäytymiselitysten tehokkuutta vähentää myös se, että "syrjäytyneiksi" luettavien ää-

nestämättä jättäneiden nuorten osuus kaikista äänestämättä jättäneistä nuorista ei ole suuri (17 %; n=25).

Taulukon 6.6 jakaumat osoittavat myös, että syrjäytyneiden nuorten äänestämättömyys on luonteeltaan keskimäärää harvemmin passiivista. 'Aktiivisten protestojien' ja 'pettyneiden' yhteenlasketuista osuuksista pääteltävä aktiivinen äänestämättömyys on nimittäin suhteellisen yleistä esimerkiksi niiden nuorten kohdalla, joiden vanhemmat kuuluvat yhdistetyn ammattikoulutusluokituksen alakvartiiliin. Lisäksi myös "syrjäytyneiden" ryhmässä 'aktiivisia protestojia' ja 'pettyneitä' on yhteensä noin kaksinkertainen osuus verrattuna kaikkiin äänestämättä jättäneisiin nuoriin. Tämä ei osoita syrjäytyneiden nuorten poliittista vieraantuneisuutta vaan pikemminkin heidän poliittista tyytymättömyyttään ja protestivalmiuttaan.

Taulukko 6.6. Äänestämättä jättäneiden nuorten jakautuminen äänestämättömyyden perusteluryhmiin yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen liittyvien tekijöiden mukaan (%)

	<i>Kriteeri 1</i> Yli puolen vuoden työtömyyden ko- keneet (viim. 2 v.)	<i>Kriteeri 2</i> Taloudel- liseen ti- lanteeseen tyytymätt.	<i>Kriteeri 3</i> Vanhem- pien kou- lutus / ala- kvartiili	"Syrjäyty- neet" (Väh. kaksi kritee- reistä 1-3)	Kaikki 18-30 v. ään. jät- täneet
'Estyneet'	31	38	33	32	39
'Aktiiviset protestojat'	12	15	10	20	8
'Sitoutumattomat'	46	34	26	28	38
'Pettyneet'	12	13	31	20	15
(n)	(26)	(47)	(42)	(25)	(145)

7. Johtopäätökset

Muiden muassa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus, kokoontumisvapaus sekä sananvapaus takaavat suomalaisille nuorille tasaveroiset poliittisen osallistumisen mahdollisuudet verrattuna varttuneempaan väestöön. Tässä mielessä nuoria ei ole syrjäytetty politiikasta.

Tutkimuksessa tehdyt havainnot nuorten poliittisesta kiinnittymisestä viittasivat kuitenkin johdonmukaisesti siihen, että 18-30 -vuotiaat nuoret ovat useimilla poliittisen kiinnittymisen mittareilla mitattuna "etäämmällä" politiikasta kuin suomalainen valitsijakunta keskimäärin.

Käytettävissä olleilla aineistoilla ei voitu silti kattavasti vastata siihen, liittyykö tämä havainto pelkästään elämäkaaren myötä muuttuvaan poliittiseen aktii-

visuuteen, vai onko kyseessä myös sukupolvieroihin kytkeytyvä ilmiö. Tätä kysymystä silmällä pitäen analyysissa käsiteltiin puolueisiin jäsenenä kuulumisen yleisyyttä eri ikäryhmissä 1970-luvulta 1990-luvulle, ja tarkastelun perusteella sukupolvierojakin luultavasti esiintyy.

1960-luvulla tai sen jälkeen syntyneistä nuorista ovat suhteellisen harvat kuuluneet jäseninä johonkin puolueeseen jo 1970-luvun lopusta alkaen. Tässä ikäpolvessa puoluejäsenten osuus on myös laskenut suhteellisesti eniten kuluvalle vuosikymmenelle tultaessa. Todennäköisesti korkeintaan viisi prosenttia tähän ikäluokkaan kuuluvista kuuluu nykyään jäsenenä johonkin puolueeseen.

Joukkohaastattelumenetelmä ei ole täysin luotettava tapa selvittää eri valitsijaryhmien äänestysprosentteja. Useat äänestämättä jättävät salaavat äänestämättömyytensä haastattelutilanteessa, ja kyselyjen otoksiin valikoituneet vastaajat ovat tavallisesti hieman aktiivisempia kuin perusjoukkoon kuuluvat henkilöt keskimäärin.

Kun tiedot eri-ikäisten valitsijoiden vaalivilkkauden eroista vuoden aikaisemmissa vaaleissa yhdistettiin vuoden 1996 virallisiin osallistumistietoihin, 18-30-vuotiaiden äänestämässä käynnin tasoksi kunnallis- ja eurovaaleissa voitiin arvioida noin 50 prosenttia. Mahdollisesti jopa niukka enemmistö nuorista jätti äänestämättä molemmissa vaaleissa.

Tutkimusta varten kerätyn haastatteluaineiston sisältämistä tiedoista käytettiin nuorten yhteiskunnallisen syrjäytymisen kriteereinä lähinnä seuraavia tekijöitä: joko oma tai jonkun perheenjäsenen yli puolen vuoden työttömyys viimeisten kahden vuoden aikana, tyytymättömyys omaan taloudelliseen tilanteeseen sekä omien vanhempien kuuluminen vanhempien yhdistetyn ammattikoulutusluokituksen alakvartiiliin. Viimeksi mainittu kriteeri oli mukana kuvaamassa syrjäytymisen mahdollista periytymistä. "Syrjäytyneen" nuoren tuli täyttää vähintään kaksi mainituista kolmesta kriteeristä.

Nuorten yleisiä poliittisia asenteita tarkasteltaessa syrjäytyneisyyden eri kriteerien täytyminen oli useimmiten yhteydessä keskimäärää heikompaan poliittiseen kiinnittymiseen ja keskimäärää voimakkaampaan politiikkakritiikkiin.

Sen sijaan nuorten äänestämättömyyden syihin mainitut syrjäytyneisyyden kriteerit eivät yleensä aiheuttaneet sanottavaa vaihtelua: aikaisemman tutkimuksen tavoin vain pieni osa nuorista, korkeintaan noin neljännes, perusteli äänestämättömyyttään aktiivisena toimintana. Äänestämättä jättäneiden ryhmittelyssä tällaisiksi ryhmiksi osoittautuivat 'aktiiviset protestoijat' ja 'pettyneet', joiden yhteenlaskettu osuus kaikista 18-30-vuotiaista äänestämättä jättäneistä oli vain 23 prosenttia (8% + 15%).

Kaksi suurinta äänestämättömyyden perusteluryhmää olivat 'estyneet' ja 'sitoutumattomat', joihin molempiin kuului noin kaksi viidestä äänestämättä jättäneestä nuoresta. Vaalien ehdokas- ja puoluevalintojen vaikeuden lisäksi 'sitoutumattomat' perustelivat äänestämättömyyttään poliittisella kiinnostumattomuudellaan.

Myös äänestämättä jättämisen perusteluryhmiä hyödyntävä analyysi osoitti selvästi syrjäytyneisyyden ja äänestämättömyyden välisen suhteellisen heikon yhteyden. Tulos liittyi siihen, että nuoret pitivät äänestämässä käyntiä ensisijassa velvollisuusperusteisena suorituksena. Käytetyillä kriteereillä "syrjäytyneiksi" luetut nuoret olivat hekin pääsääntöisesti sisäistäneet vaaliosallistumisnormin.

Täten tutkimus ei vahvistanut julkisuudessa esitettyä käsitystä siitä, että nuorten äänestämättömyys vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleissa olisi erityisesti johtunut heidän yhteiskunnallisesta syrjäytymisestään. Tutkimus kylläkin osoitti nuoret jopa erittäin kriittisiksi omalta kannaltaan tärkeitä politiikan tuotoksia kohtaan, mutta näillä tekijöillä ei havaittu olleen selvää vaikutusta nuorten vaaliosallistumiseen.

Sen sijaan kunnallis- ja eurovaalien yhdistämisen vaikutus kunnallisvaalien äänestysprosentin laskuun sai tukea tutkimustuloksista. Ainakin nuorten äänestysprosentti olisi luultavasti ollut kunnallisvaaleissa muutaman prosentti-yksikön korkeampi, jos vaalit olisi järjestetty eri aikaan kuin eurovaalit.

Tutkimuksen kuudennessa luvussa esitetty taulukko 6.4 ja oheinen taulukko 7.1 muistuttavat siitä, että vaaliosallistuminen on vain yksi monista poliittisen osallistumisen muodoista. Noin 90 prosenttia tutkimusaineiston nuorista sanoi seuraavansa ainakin kolmasti viikossa television uutislähetyksiä ja yli 40 prosenttia kertoi seuraavansa yhtä usein sähköisten viestinten ajankohtaisohjelmia ja lukevansa sanomalehdistä Suomen politiikkaa koskevia uutisia.

Politiikasta sanoi olevansa vähintään jonkin verran kiinnostunut lähes joka toinen 18-30-vuotias ja politiikasta väitti keskusteleavansa usein tämän ikäisistä nuorista joka viides. Lisäksi enemmistö nuorista katsoi myös ymmärtävänsä politiikkaa ja koki ainakin periaatteessa voivansa vaikuttaa siihen. Myös taulukon 7.1 tiedot nuorten valmiudesta osallistua erilaisiin epäsovinnaisen poliittisen osallistumisen muotoihin kertovat siitä, että nuorilla on yhä ainakin periaatteellista kiinnostusta poliittiseen aktiivisuuteen, vaikka osallistuminen vaaleihin on epävarmaa.

Taulukko 7.1. 15-29 -vuotiaiden nuorten ja samanikäisten työttömien suhtautuminen eräisiin epäsovinnaisen poliittisen osallistumisen muotoihin elokuussa 1996 ^a ja 18-30 -vuotiaiden nuorten vaaliosallistumisvarmuus seuraaviin eduskuntavaaleihin marraskuussa 1996 ^b (%)

	Työttömät nuoret	Kaikki nuoret
<i>A) 15-29 -vuotiaista tekisi "varmasti", jos asia olisi tärkeä (%)</i>		
- allekirjoittaisi vetoomuksen tai adressin	69	67
- osallistuisi lakkoon koulussa tai työpaikalla	64	59
- kirjoittaisi yleisönosastoon	47	44
- maksu- tai ostoboikottiin	39	39
- osallistuisi julkiseen mielenosoitukseen	35	34
- keräisi nimiä vetoomukseen	28	29
- osallistuisi rakennuksen valtaamiseen	5	6
- käyttäisi väkivaltaa poliittisia päättäjiä kohtaan	5	3
<i>B) 18-30-vuotiaista nuorista aikoo osallistua "varmasti"</i>		
- seuraaviin eduskuntavaaleihin	45	54
(n / A)	(172)	(1432)
(n / B)	(40)	(504)

a Tiedot on kerätty Tilastokeskuksen Nuorisoasiain neuvottelukunnalle keräämästä kyselyaineistosta (NUORA/Nuorisobarometri 2/96), johon haastateltiin yhteensä 1432 nuorta 19.-31.8.1996 välisenä aikana Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen yhteydessä. Taulukossa mainittujen kysymysten muut vastausvaihtoehdot olivat "ehkä", "tuskin", "en varmasti" sekä "en osaa sanoa".

b Muut vastausvaihtoehdot olivat "luultavasti", "luultavasti en", "varmasti en" ja "en osaa sanoa".

Kaikista esille tuoduista argumenteista huolimatta suhde poliittisiin puolueisiin jää alueeksi, jolla nuorten poliittinen aktiivisuus on huomattavasti varttuneempaa väestöä heikompaa. Puoluejäsenyyksien vähäisen määrän lisäksi vain joka kolmas

nuori omaa vakiintuneen puoluekannan, ja nykyisessä puolue- ja poliitikkokielteisessä yhteiskunnallisessa ilmapiirissä asialle ei liene näköpiirissä nopeaa muutosta.

Nuorten suhtautumista puolueisiin ja puolueiden suhtautumista nuoriin voidaan eittämättä pitää koko edustuksellisen demokratian toimivuuden ja jatkuvuuden ydinkysymyksenä. Jos puoluelaitos ei tulevaisuudessa kykene rekrytoimaan uusia sukupolvia riveihinsä huomattavasti nykyistä runsaammin, puolueiden välitysfunktio kansalaisten ja poliittisten päätöksentekoelementtien välillä voi tuskin enää pitkään toteutua ilman vakavia häiriöitä.

Lähteet

Borg, Sami. 1995a. "Political Efficacy and Electoral Participation". Teoksessa *The Finnish Voter* (toim. Borg, Sami & Sänkiäho, Risto). s. 155-170. Tampere: Finnish Political Science Association.

Borg, Sami. 1995b. "Electoral Participation". Teoksessa *The Impact of Values*. (ed. van Deth, Jan & Scarbrough, Elinor). Oxford: Oxford University Press.

Borg, Sami. 1996. *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalien äänestysprosentin laskusta*. Acta Universitatis Tamperensis, ser A vol. 491. Tampere: Tampereen yliopisto.

Helander, Voitto. 1989. "Aktiiviset ja passiiviset äänestäjät". *Politiikka* 31/1: 9-22.

Jääsaari, Johanna & Martikainen, Tuomo. 1991. *Nuorten poliittiset valinnat. Tutkimus nuorten aikuisten poliittisesta suuntautumisesta pääkaupunkiseudulla*. Helsinki: Gaudeamus.

Kuure, Tapio. 1996. *Marginaalin politiikkaa: marginaalista murtautumisen vaihtoehtoiset strategiat*. Tampere : Tampereen yliopisto.

Martikainen, Tuomo. 1978. *Ikä ja sitoutuminen politiikkaan. Tutkimus eri ikäryhmien, erityisesti nuorten osallistumisesta vuoden 1975 valtiollisiin vaaleihin*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 36.

Martikainen, Tuomo. 1988. *Puuttuva punainen viiva*. Helsinki: Tilastokeskus.

Martikainen, Tuomo. 1993. *Irtaantuminen politiikasta. Helsinki suunnannäyttäjänä*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:13. Helsinki.

Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto. 1980. *Nuoret ja politiikka*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 40.

Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto. 1984. *Nuorten poliittinen suuntautuminen*. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskuksen julkaisuja 59.

- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto. 1991. *Vaalit, puolueet ja yhteiskunnan muutos*. Helsinki: Tilastokeskus, Tutkimuksia 178.
- Martikainen, Tuomo & Pekonen, Kyösti. 1996. *Nuoret ja urbaani politiikka*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1996:11. Helsinki.
- Pesonen, Pertti & Sänkiaho, Risto & Borg, Sami. 1993. *Vaalikansan äänivalta*. Helsinki: WSOY.
- Puuronen, Vesa. 1992. "Paradigmamuutokset suomalaisessa nuorisososologiassa". *Nuorisotutkimus* 10/4: 4-13.
- Rantala, Onni. 1982. *Suomen puolueiden muuttuminen 1945-1980*. Helsinki: Gaudeamus.
- Santamäki-Vuori, Tuire & Sauramo, Pekka. 1993. "Lama ja nuorisotyöttömyys". *Nuorisotutkimus* 11/2: 41-48.
- Silvennoinen, Heikki. 1993. "Nuorten kouluttamattomuuden ja työttömyyden rakenteelliset yhteydet". *Nuorisotutkimus* 11/2: 3-17.
- Sundberg, Jan. 1989. *Lokala partiorganisationer i kommunala och nationella val. Förändringar i organisatorisk styrka och medlemsaktivitet i politiska lokalföreningar i Finland åren 1945-1987*. Helsingfors: Finska Vetenskaps-Societeten.
- SVT. Helsinki: Tilastokeskus.
- Työvoimatilasto. Työmarkkinat 1996:9.
 - Kunnallisvaalit 1996. Vaalit 1996:2.
 - Europarlamenttivaalit 1996. Vaalit 1996:1.
- Ulvinen, Veli-Matti & Siljander, Pauli. 1995. "Syrjäytymisestä selviytymiseen -- vaikeuksien kautta elämänhallintaan". *Nuorisotutkimus* 13/4: 42-50.

Liitetaulukko 1. Tutkimuksessa käytettyjen sekundaariaineistojen keruuajankohdat ja vastaajien lukumäärä¹

Aineisto	Keruuajankohta	Vastaajien lkm
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Syys- ja lokakuu	1973 (1392)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Huhti- ja toukokuu	1974 (1222)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Maalis- ja huhtikuu	1975 (1229)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Huhtikuu	1976 (1260)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Marraskuu	1977 (1272)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Syyskuu	1978 (1210)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Marraskuu	1979 (1335)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Toukokuu	1980 (1187)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Maaliskuu	1981 (1138)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Maaliskuu	1982 (1780)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Marraskuu	1982 (1303)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Huhtikuu	1983 (1098)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Toukokuu	1984 (1198)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Huhtikuu	1986 (1202)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Huhtikuu	1987 (1161)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Maaliskuu	1988 (1047)
Puolue-/ajankohtaistutkimus	Syyskuu	1990 (1102)
Vaalitutkimus	Tammi-toukokuu	1991 (1472 / 1326)
EU-kansanäänestystutkimus	Syys-marraskuu	1994 (1559 / 1316)
Kunnallis- ja eurovaalitutkimus	Lokakuu	1996 (1022)

¹ Vuoden 1991 ja 1996 aineistoja lukuun ottamatta kaikki aineistot ovat Suomen Gallup Oy:n keräämiä. Tilastokeskus keräsi vuoden 1991 eduskuntavaaliaineiston ja Taloustutkimus Oy YLE:n radiouutisten rahoittaman vuoden 1996 vaalipäiväaineiston.